

Det teologiske Menighetsfakultet/Høgskolen Diakonova

”Ei sjel er verdt meir enn heile verda”

- om makt og seksuelle krenkelser i kristne fellesskap

av

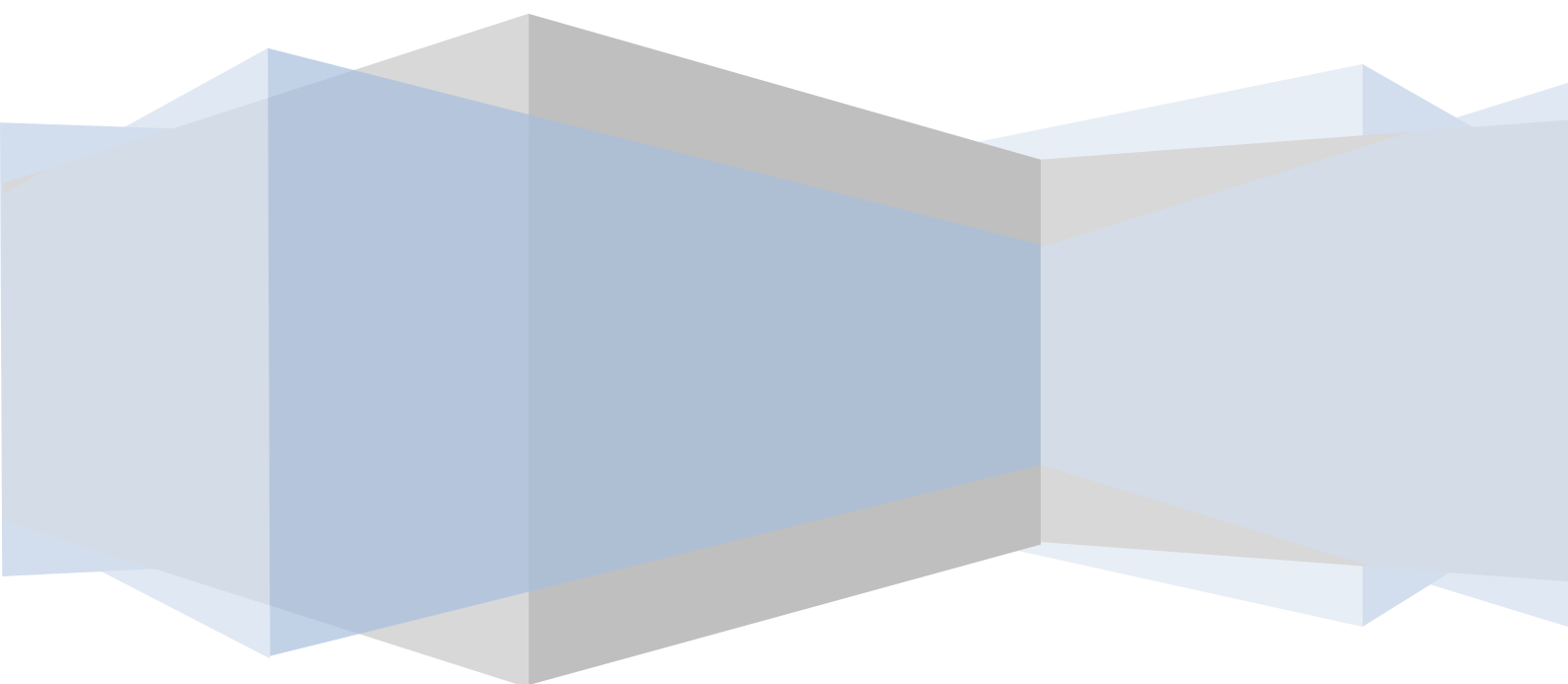
Ann-Kathrin Fjøren Kasbo

Veileder: Tormod Kleiven

Våren 2010

Masteravhandling i diakoni

AVH501 – Masteravhandling (30 ECTS)

Forord

Denne avhandlingen har et tema som jeg har blitt mer og mer opptatt av og klar over i løpet av diakonistudiet. Den sårheten og fortvilelsen som ligger i at seksuelle krenkelser kan skje i kristne fellesskap og av kristne ledere er alltid der hos oss som er kristne. Det er ikke slik det er ment å være. Det har derfor vært en spennende prosess å få jobbe med denne oppgaven og jeg er overbevist om at det ikke er siste gang jeg fordyper meg i et emne innenfor denne tematikken.

I løpet av skriveprosessen har jeg oppdaget hvor viktig det er at man hele tiden får luftet tanker og får diskutere og få tilbakemelding på det man tenker på. I den sammenheng er det noen jeg vil rette en spesiell takk til.

Tusen takk til min veileder Tormod Kleiven. Da jeg trengte å løfte blikket for få et bilde av hva jeg drev med og hva jeg ville, var du en uvurderlig hjelp for meg. Takk også for god hjelp til å finne litteratur og utallige gode tips i skriveprosessen. Jeg kunne ikke fått en bedre veileder! Jeg vil også takke min kjære Jostein som har støttet meg, lyttet når jeg trengte det og lest korrektur for meg. Venner og familie har heiet meg frem og det betyr så mye. Takk!

Til slutt vil jeg få si at det i løpet av denne avhandlingsprosessen har blitt mer og mer klart for meg hvilken nådig Gud vi har og hvilken kjærlighet som omslutter alle mennesker. Må vi alltid strekke oss etter å skape fellesskap i rammer som ivaretar de mest sårbare av oss.

Innholdsfortegnelse

Innledningskapittel	5
1 Tematikken	5
2 Kontekst og relevans	6
3 Metode	9
3.1 Vurdering av metode.....	9
3.2 Problemstillingen	10
3.3 Begrepsavklaring	11
3.4 Utvalget	13
3.5 Forskningsdesign.....	14
4 Forskningsoversikt	16
Analyse	19
5 Før krenkelsen	22
5.1. Synet på predikanten før krenkelsen – ”Han var godt likt, hadde ein sterk posisjon i arbeidet”	23
5.2 Kvinnenes gudsbilde og kristenliv – ”Gud var så viktig i livet mitt”	24
5.3 Det første møte – ”Korleis har du det for tida?”	26
5.4 Oppsummering	27
6 Krenkelsen	28
6.1 Den første fysiske kontakten – ”Han ville ha ein klem”	29
6.2 Fysiske reaksjoner under krenkelsen – ”Er det ikkje godt?”	30
6.3 Krenkerens argumenter – ”Det er ikkje gale”	31
6.4 Oppsummering	32
7 Etter krenkelsen.....	32
7.1 Det beste var å holde det for seg selv – ”Eit alternativ: Taushet!”	33
7.2 Selvbekreftelsen – ”Kva har eg gjort?”	34
7.3 Fellesskapet og andre menneskers frelse betydde alt – ”Ei sjel er verdt meir enn heile verda”	36
7.4 Oppsummering	38
Teori	40
8 Maktbegrepet.....	40
8.1 Relasjonell makt.....	42
8.2 Formell og uformell makt – formelle og uformelle sanksjoner	43

8.3 Gud som maktmiddel	45
8.4 Patriarkatet	46
9 Seksuelle krenkelsers	47
9.1 Menneskesyn	48
10 Kristne fellesskap	49
10.1 Sosiologisk vinkling på fellesskapet	50
10.2 Teologisk vinkling på fellesskapet	51
Drøfting	52
11 Det kristne fellesskapet – en familie	53
11.1 "Hjemme"	55
11.2 Den sårbare part	57
11.3 Krenkerens beskyttede rolle	59
11.4 Fellesskapet er viktigst	60
12 Åndelig autoritet	62
12.1 Å være bevisst sin makt	63
12.2 Kunnskapens overtak	65
12.3 Lederen som symbol	66
13 Synd og tilgivelse	67
13.1 Synd, skyld og oppgjør – plassering av ansvar	68
13.2 Tilgivelse – forståelse og anvendelse	71
14 Sjelesorgens sårbarhet	74
14.1 Sjelesørgerens posisjon	74
14.2 Maktubalansens konsekvenser	76
15 Oppsummering og refleksjon	78
Kilder	81

Innledningskapittel

Kirken og det kristne fellesskapet skal være et godt sted å være. I sin beste form er det få andre steder man kan føle seg så hjemme og ivaretatt som et helt menneske. De siste tiårene har en av skyggesidene ved de kristne fellesskapene har kommet frem i lyset. Ledere, prester og omreisende predikanter blir beskyldt for å ha forgrepet seg mot små barn, unge menn og kvinner. Under arbeidet med denne oppgaven har det også kommet frem at det har skjedd seksuelle krenkelser mot mange unge gutter over flere år innenfor den katolske kirke, av katolske prester. Saken har naturlig nok fått stor oppmerksomhet i media og trykket har vært stort fra en verden som vil ha svar. Temaet pirrer, interesserer, vekker raseri og fortvilelse.

1 Tematikken

Et hvert fellesskap er basert på tillit i større eller mindre grad. I de kristne fellesskapene er tillit et fundament som må være der for at fellesskapet skal fungere. Man gir av seg selv, åpner seg og forventer at det skal bli tatt i mot på en god måte. Fokuset på hvilken makt som ligger i de relasjonene som er mellom kristne ledere og deres forsamlinger, sjelesørgeren og konfidenten eller ungdomslederen og konfirmanten har ikke alltid hatt særlig fokus. Er det riktig å snakke om makt i disse relasjonene? Det høres ikke riktig ut med en leder som sier han har makt. Problemet med at ting ikke blir uttalt er at man ikke er oppmerksom på det. Når maktasymmetrien i relasjoner ikke blir sett på som noe reelt, vil det kunne få store konsekvenser for begge parter i relasjonen. Blir kristne fellesskap ekstra sårbare når denne makten ikke blir kommunisert? Ved at ting blir lagt lokk på, kan det utenkelige skje. En kristen og åndelig leder kan bruke sin makt til å utsette andre for seksuelle krenkelser.

I kristen kontekst skal ikke "slike ting" skje. Det strider mot alt det kristendommen angivelig skal stå for. Likevel viser det seg gang på gang at det skjer. Det som virker som et kjennetegn med det bilde media tegner av seksuelle krenkelser i kristne miljøer er at det er ledere som

krenker de som de er ledere for. Hva er det med forholdet mellom kristne ledere og resten av fellesskapet? Kristne ledere har en spesiell posisjon i mange menneskers liv. De håndterer og formidler Guds ord og vilje og får derfor mye respekt og oppmerksomhet i mange sammenhenger. Er man klar over den makten dette medfører seg? Er det kristne fellesskapet sårbart for at mennesker kan utnytte sin posisjon? Hvorfor skjer det gang på gang, og er det noe ved det kristne fellesskapet som muliggjør slike overgrep?

Med dette i tankene har jeg formulert en problemstilling:

Hvordan kan forståelsen av makt bidra til å avklare kristne fellesskaps sårbarhet for seksuelle krenkelser?

Denne problemstillingen har som utgangspunkt at kristne fellesskap er sårbare for seksuelle krenkelser. Det er basert på de historiene som har kommet frem i media og gjennom at flere og flere står frem og forteller om sine erfaringer. Jeg tar ikke for gitt at det nødvendigvis skjer oftere enn i andre sammenhenger, men de historiene vi hører fra mennesker som har opplevd dette viser at det skjer, og dermed må det finnes en form for sårbarhet som gjør seg gjeldende.

Jeg spør også etter forståelsen av makt. Med dette mener jeg hvordan man ser på makt i det kristne fellesskapet. Er det grunn til å tro at man underkommuniserer den makten for eksempel ledere har, fordi man ikke har en forståelse av hvor stor denne makten er? Ved å se på dette håper jeg å bidra til å avklare om dette gjør det kristne fellesskapet sårbart for seksuelle krenkelser.

2 Kontekst og relevans

Innledningsvis skrev jeg at seksuelle krenkelser i kristne fellesskap hadde kommet mer og mer frem i media de siste årene. Det viser at det er en begynnende åpenhet på området og at man forstår mer og mer at dette er en virkelighet som man ikke har tatt skikkelig tak i tidligere. Det har vært noen personer som har stått på for mer åpenhet de siste 25 årene, med vekslende utfall.

Eva Lundgren har en sosiologisk bakgrunn og er professor i teologi med vekt på forskning på kvinner og vold mot kvinner. Hun har med sine uttalelser i media og gjennom å forske og skrive bøker om vold mot kvinner i kristne miljø, vært med på å sette fokus på dette betente temaet. Hennes bok "I Herrens vold – dokumentasjon av vold mot kvinner i kristne miljø" kom ut i 1985 og startet en voldsom debatt omkring hvorvidt det var hold i hennes skildringer. Mange kristne ledere hadde vanskelig for å tro at de historiene som kom frem i hennes bok var sanne. Det var brutalt, og krenkerne fant holdepunkter for sitt misbruk gjennom Bibelen og den forkynnelsen de fikk høre i forskjellige kristne organisasjoner. De sammenhengene som krenkerne var i kom tydelig frem i historiene og det var ikke lagt skjul på at de hadde funnet hold for det de gjorde i de fellesskapene de hørte hjemme. Mange reagerte sterkt på at deres egen organisasjon eller fellesskap blir brukt som argumentasjon for grovt misbruk. I ettertid har imidlertid mange av kritikerne beklaget det de sa¹. Krenkerne i Lundgrens bok bekreftet selv sine historier og mange ledere innså at den forkynnelsen de hadde kunne bli misbrukt hvis man gikk inn for det. Man kan ha meninger om hva Lundgren har sagt og gjort, men det er klart at hennes bidrag til debatten på godt og vondt har vært med på å sette søkelyset på problemet.

I 1989 gav Marie M. Fortune ut boken "Is nothing sacred?" der hun forteller historien om hvordan kvinner i en menighet ble utsatt for seksuelle krenkelser av en pastor som systematisk utnyttet sin posisjon. Fortune tar også opp hvordan menigheten reagerer og jobber seg gjennom det som har skjedd når en kjær og elsket pastor blir anklaget for å ha forbrutt seg om flere kvinner over mangfoldige år.

Fokuset blir satt gjennom at personer som Lundgren og Fortune setter temaet på dagsorden med sine bøker, utgivelser og forskning. Og man ser at det også kommer frem i media. Kristne dagsaviser ser ut til å behandle temaet på en mindre tabloid måte enn de store dagsavisene gjør, men med tanke på hvilke problemstillinger som reises kan det være forståelig at det kan være mer betent i deres leserkrets. Noen av de store dagsavisene har slått disse sakene stort opp. Med tanke på hvordan kirken fremstår i media i forhold til sex i alle andre sammenhenger, med fokus på sex innenfor ekteskapet og nei til homofilt samliv,

---

¹ Repstad 2002:15

er det ikke rart at det blir store overskrifter når seksuelle krenkelser kommer frem i et miljø som ofte blir sett på som ”dyneløftere”.

Kirken og kristne organisasjoner har også tatt konsekvensen av det som har kommet frem og sett viktigheten av å ha retningslinjer som en ressurs og hjelp når slike situasjoner oppstår og for å forebygge at det skjer. Kirken utarbeidet de første retningslinjene i 1996. I denne sammenhengen er det imidlertid mest naturlig å fokusere på organisasjonene, siden alle krenkelsene i mitt empiriske materiale skjedde i organisasjonssammenheng. Et eksempel på det er de retningslinjene som flere organisasjoner gikk sammen om å utforme i år 2000.² Det er retningslinjer for håndtering av seksuelle krenkelser til veiledning for ansatte, frivillige og tillitsvalgte, og de organisasjonene som står sammen om dette dokumentet er Indremisjonsforbundet, Misjonssambandet, Normisjon og Misjonsselskapet. Retningslinjene ble revidert i 2004 og i 2009, og dokumentet viser til hvilke holdninger organisasjonene har til seksuelle overgrep og hvilke handlinger som bør gjennomføres når noe slikt kommer frem. Utarbeidelsen av et slikt dokument viser at det er behov for en handlingsplan når seksuelle krenkelser forekommer, men det viser også en forståelse av at det faktisk skjer. Dette blir også bekreftet gjennom enkeltmenneskers historier. De siste årene har mange personer stått frem med sine historier om seksuelle krenkelser som har blitt begått i kristen sammenheng. Spesielt har fokuset vært på misjonærbarn på internatskoler rundt omkring på misjonsmarkene. Det er mange såre og fortvilte historier om barn som blir utnyttet av sine omsorgspersoner på skolene, mens foreldrene var langt borte for å tjene Gud. Gjennom å utarbeide retningslinjer for håndtering av krenkelser gir man disse menneskene en form for bekreftelse på at man har hørt dem og tatt konsekvensen av det, men det er mange flere historier og mange som opplever det akkurat nå og kommer til å oppleve det i fremtiden.

---

² Ligger ute på alle organisasjonenes hjemmesider. For eksempel <http://www.normisjon.no/filer/Retningslinjer%20for%20h%E5ndtering%20av%20seksuelle%20krenkelser.pdf>

3 Metode

Her vil jeg gå nærmere inn på sterke og svake sider med mitt valg av metode, utdyping av problemstilling og hvordan jeg har gått frem for å få svar på den. Jeg vil også forklare sentrale begreper og utdype forskningsdesignet for avhandlingen.

3.1 Vurdering av metode

I denne oppgaven har jeg brukt empirisk metode på grunnlag av historier som allerede er skrevet. Vanligvis vil empirisk metode forstås som at man selv innhenter materiale gjennom undersøkelser eller intervjuer. Jeg bruker allerede innhentet og bearbeidet materiale. Empirisk metode kan være både kvantitativ og kvalitativ og jeg har valgt å bruke kvalitativ litteratur. Det er en metode som har som en viktig målsetning (...) *å oppnå en forståelse av sosiale fenomener. Fortolkning har derfor særlig stor betydning.*³ I min avhandling vil jeg bruke tekstanalyse som redskap for å analysere empirisk materiale. Jeg innhenter derfor ikke data selv, men bruker en tekst som allerede er skrevet og bearbeidet. I arbeid med tekst på den måten er det viktig at man hele tiden er klar over at man ikke arbeider med en objektiv tekst, men at forfatterens har satt sitt preg på og har innflytelse på det som er skrevet. Det skjer hele tiden en fortolkning fra forfatterens siden og *derfor er det viktig å problematisere hva den kvalitative teksten representere ved å vurdere innflytelsen forskerens ståsted har på teksten.*⁴ I dette tilfelle er det spesielt viktig å være oppmerksom på dette. Grunnen til det er at forfatteren for boken jeg skal bruke forteller sin egen historie om seksuelle krenkelser samtidig som hun forteller andre kvinners historier. To av de andre historiene er krenkelser begått av Skartveits egen krenker. Dette åpner for å problematisere henens objektivitet i fremstillingen og hvilke spørsmål som ble stilt.

Styrken ved bruk av slik empiri er at materiale er tilgjengelig og på forhånd organisert og bearbeidet av forfatteren. Jeg trenger ikke å bruke tid på innhenting av empirien eller

---

³ Thagaard 2009:11

⁴ Thagaard 2009:21

vurdere kilder og intervjuobjekter. Det er organisert og gjort tilgjengelig på forhånd. Det kommer også frem av forfatterens hensikt med boken at jeg har mange av de samme tankene om hva jeg vil fokusere på i avhandlingen, som Skartveit har om hvorfor hun ville skrive den. Dette kommer spesielt godt frem med tanke på hennes fokus på makt og lederskap.

Svakheten og utfordringen ved bruk av empiri innhentet på den måten er at materialet er innhentet og bearbeidet på andre premisser enn jeg de premissene jeg skriver ut fra. Dette blir understreket i Silvermans bok: *Yet, documents are not just manufactured, they are consumed, and as with all tools they are manipulated in organized settings for many different ends.*⁵ Det er også en utfordring at alle kvinnene forteller sin historie mange år etter at krenkelsen fant sted. Denne formen for retrospektiv tilnærming kan være problematisk. *Ved siden av at folk glemmer hendelser, og ikke minst følelser og meninger fra tidligere tider, er det et hovedproblem ved retrospektive intervjuer at folk lett gjenkaller fortida gjennom et filter av begreper og tankemåter de har tilegnet seg langt senere.*⁶ Dette er et godt poeng med tanke på hvor lang tid det faktisk har gått siden mine informanter opplevde krenkelser. Samtidig har alle informantene gjennomgått samtaler og bearbeiding av det som skjedde og har et helt annet utgangspunkt for å kunne se hva som virkelig skjedde. I tiden umiddelbart etter krenkelsen var ingen av dem i stand til å sette ord på eller forstå hva som hadde skjedd med dem. En utfordring er at jeg aldri har fått muligheten til å møte kvinnene selv, men hele tiden må forholde meg til at informasjonen jeg går ut fra er plukket ut av forfatteren og ut fra hennes premisser om hva som er interessant å ha med.

3.2 Problemstillingen

Denne oppgaven er basert på problemstillingen: Hvordan kan forståelsen av makt bidra til å avklare kristne fellesskaps sårbarhet for seksuelle krenkelser?

---

⁵ Silverman red. 2008:91

⁶ Pål Repstad 2007: 95

For å svare på denne problemstillingen finnes det flere fremgangsmåter, men jeg ville gjerne få gå i dybden med noen som hadde opplevde denne type krenkelse. Da ble det naturlig å fokusere på færre mennesker i dybden, enn flere for å få bredden. Opplevelsen av maktmisbruk og seksuelle krenkelser er subjektivt på mange måter, fordi den utsattes opplevelse bare hører den utsatte til. Men ved å bruke den enkeltes erfaringer og trekke linjer mellom noen historier vil man kunne se fellestrekk og tendenser. På denne måten vil man kunne se om den maktbruken de utsatte ble utsatt for gjør at det kristne fellesskapet er sårbart for denne typen krenkelse. Jeg bestemte meg for å bruke Gro Skartveits bok "Ulvar i lammeflokken – Om predikantar, makt og overgrep mot kvinner". Det er en bok som tar for seg seks fortellinger, inkludert forfatterens egen, om kvinner som har opplevd at en predikant i en norsk, kristen misjonsorganisasjon forgrep seg på dem. Boken er utgitt i 1997, men de fleste av historiene er fra 1980-tallet. Jeg har valgt å fokusere oppgaven på historiene til de seks kvinnene som opplevde å bli seksuelt krenket av tre ulike omreisende predikanter.

I problemstillingen har jeg fokusert på kristne fellesskap, og jeg har valgt å bruke disse kvinnes historier som en innfallsvinkel. Konteksten for de seksuelle krenkelsene de opplevde var alle i det kristne fellesskapet. De var alle aktive i kristne fellesskap, krenkeren var en vel ansett predikant i kristen sammenheng og den første kontakten mellom krenkeren og den utsatte var i en kristen kontekst. De to hadde også samme verdiforståelse og var en del av den samme kulturen innenfor det kristne miljøet. Dette innebærer en felles plattform og et utgangspunkt for å anta at man står for mange av de samme verdiene og bibelske standpunkter.

3.3 Begrepsavklaring

Her vil jeg gå inn på noen sentrale begreper i problemstillingen og oppgaven for øvrig. Begrepene vil i korthet bli forklart her, men i teorikapittelet vil jeg utdype bedre hvordan de kan tolkes ved bruk av teori.

Seksuelle krenkelser: I denne oppgaven kommer jeg ikke til å bruke begrepet seksuelle overgrep, men seksuelle krenkelser. Overgrep er et ladet ord med juridisk betydning og

innhold, derfor vil jeg bruke ordet krenkelse. Det er et begrep som ikke utelukker noen form for krenkelse i seksuell form fra krenkeren. Det er viktig at begrepet som blir brukt ikke innsnevrer forståelsen av krenkelsen som har skjedd. Jeg forholdet meg derfor til definisjonen som Kleiven bruker i sin avhandling. Han definerer seksuelle krenkelser som *at den som har størst makt i en relasjon mellom personer i et asymmetrisk maktforhold, anvender en seksualisering av relasjonen på en slik måte at den andres intimitetsgrenser blir krenket.*⁷

Min oppgave er fokusert på det kristne fellesskapet og krenkelsen som blir gjort i den sammenheng og med den kontekstforståelsen. Alle krenkelsene som denne oppgaven dreier seg rundt er blitt gjort i et lavkirkelig bedehusmiljø med sterk organisasjonstilhørighet.

Jeg omtaler den som har utført krenkelsen som krenkeren og den som har blitt utsatt for krenkelsen som den utsatte. I denne oppgaven er krenkeren en mannlig, kristen leder med høyt tillitsverv og anseelse innenfor kristne organisasjoner. De er ansatte i enten Det Vestlandske Indremisjonsforbund eller Det Lutherske Misjonssamband. Den utsatte er i denne sammenheng en ung kvinne med sterk tilhørighet til den organisasjonen som krenker er ansatt i. Grunnen til at jeg velger å bruke begrepet utsatt om den som har blitt utsatt for et seksuelt overgrep er for å understreke hvor ansvaret for overgrepet ligger – alltid hos krenker. Det vil forekomme at de blir omtalt som predikanten og kvinnene i analysen av historiene, men ellers vil jeg bruke de førstnevnte begrepene.

Det kristne fellesskapet: I følge Confessio Augustana er det kristen fellesskapet (...) *forsamlingen av de hellige, der evangeliet blir lært rent og sakramentene forvaltet rett.*⁸ Dette er en overordnet definisjon som viser hvordan den offisielle læren om det kristne fellesskapet er. I denne sammenhengen vil jeg presisere dette til å gjelde det lokale kristne fellesskapet med tilhørighet i en organisasjonssammenheng.

---

⁷ Kleiven 2008:12

⁸ CA art 7

Makt: Makt er et vidt begrep som har blitt definert på mange ulike måter gjennom mange ulike tidsepoker. I denne oppgaven vil jeg ta for meg makt og hvordan den kommer til uttrykk i relasjonelle og asymmetriske former. Det vil si maktforholdet i en relasjon mellom to mennesker, der den ene har en annet status i relasjonen enn den andre. Maktbruk i forholdet mellom en krenker og en utsatt er preget av skjevhet og misbruk av de følelsene som preger relasjonen mellom de to. Kleiven bruker begrepet tillitsmakt i sin doktoravhandling.⁹ Han definerer tillitsmakt som *den makt og innflytelse som en person eller institusjon får over en eller flere mennesker, på grunnlag av den tillit som posisjon og rolle legger til rette for.*¹⁰ Denne formen for makt er uavhengig av hvilke hensikter som ligger til grunn for maktutøvelsen. Det handler om den ytre posisjon og rolle som maktutøveren har og den tilliten som følger med dette. Dette viser i denne sammenhengen til den posisjonen som krenkere har i kristne fellesskap og hvordan dette legger til rette for at han kan utnytte makten som følger med en slik posisjon.

3.4 Utvalget

Utvalget er gjort for meg på forhånd ved at jeg har valgt å benytte meg av Gro Skartveits bok. Der er det seks fortellinger om kvinner som har blitt utsatt for overgrep av en predikant. Jeg kommer til å henvise til de forskjellige historiene ved å bruke navn, da dette er enklest. Navnene på jentene er Gro, som er forfatter av boken, Heidi, Tone, Anne, Oddhild og Aud. Da overgrepet skjedde var de i aldersgruppen 16 år til omtrent 30 år. Det er ikke oppgitt alder på alle, men ut fra historiene å dømme virker det som de er forholdsvis unge. De er alle enslige og aktive i bedehus og misjonsmiljøer. De har alle bakgrunner fra bedehus og tilhørighet i kristne organisasjoner, bortsett fra en av dem som kom inn i dette miljøet sent i tenårene.

Siden utvalget allerede er gjort for meg har jeg ikke hatt mulighet til å kunne stille oppfølgings spørsmål eller observere dem når de forteller om sine opplevelse. Men boken gir

---

⁹ "Intimitetsgrenser og tillitsmakt" 2008

¹⁰ Kleiven 2008:14

et godt inntrykk av hvordan de fremstår, og ved at de har tilnærmet lik bakgrunn gir det et godt grunnlag for å finne fellestrekk og sammenligne deres erfaringer.

Tre av jentene har blitt utsatt for overgrep av samme mann, to av en annen mann og en av en tredje mann. Det vil si at det er tre forskjellige krenkere det fortelles om. Det kan være en utfordring å skulle analysere krenkernes maktanvendelse mot kvinnene når det er snakk om så få personer. Samtidig gir det en god innsikt i hvordan krenkere som gjentar forbrytelsen går frem og hvordan de kan bruke de samme eller eventuelt ulike innfallsvinkler på ulike jenter. Dette er en styrke siden man ut fra historiene kan se at en krenker ofte begår nye krenkelser ved et senere tidspunkt. Den informasjonen jeg har kan ikke brukes til en generalisert analyse av en krenker i kristne fellesskap, men den kan være med på å vise tendenser, og i seg selv avslører opplysningene fare for gjentagelse når et overgrep er begått.

3.5 Forskningsdesign

Gro Skartveits bok¹¹ ble utgitt på et tidspunkt da mange overgrepssaker begynte å rulle opp innenfor norsk, kristent organisasjonsliv. Med bakgrunn i min interesse for maktaspektet var denne boken også en god innfallsvinkel på denne type problemstilling. Det gjorde at det var enkelt å bestemme seg for å basere oppgaven på analysen av disse fortellingene.

I analysen vil jeg fokusere på maktforholdet i relasjonen mellom krenker og den utsatte.¹² Jeg har, som tidligere nevnt, valgt å gjøre en tekstanalyse¹³ og har delt analysen inn i tre ulike kategorier som tar for seg forskjellige stadier av relasjonen mellom krenker og den utsatte, og hvordan maktforholdet kommer til syne i fortellingene i måten krenker forholder seg til den utsatte. Jeg har valgt å fokusere på maktforholdet i relasjonen før overgrepet, under overgrepet og etter overgrepet. I mitt materiale har jeg valgt å se systematisk på alle de seks historiene og plukke ut de aspektene ved makt som jeg ser er gjentakende eller

---

¹¹ Mer utførlig beskrivelse av Skartveits bok, se 3.2

¹² Begrunnet i pkt 3.2

¹³ Se pkt 3.1

skiller seg ut. Dette gjorde jeg ved å skjematisk sette opp sitatene til jentene i forhold til de tre overskriftene og se hvilke sitater som hørte hjemme hvor. Så fant jeg fellesnevnerne under hver overskrift og satte disse sammen under nye underoverskrifter. Det var også viktig for meg å få med de delene av historiene og krenkelsene som skilte seg fra de andre, for å vise bredden i materialet og for senere å kunne ta dette med i en drøfting.

Dette er en kvalitativ analyse og jeg vil benytte meg av en temasentrert analytisk tilnærming.¹⁴ Det vil si at jeg bruker hver enkelt persons fortelling og analyserer dem i forhold til hverandre gjennom å kategorisere i temaer. *Forskeren retter fokus på utvalgte temaer, og sammenligner informasjonen fra alle informantene om disse temaene.*¹⁵ Temaene har jeg kommet frem til ved å lese fortellingene og se på problemstillingen min. De temaene som er relevante i forhold til min problemstilling vil utgjøre grunnlaget for analysen. Ulempen med en slik måte å jobbe på er at man deler historiene opp, og man må hele tiden være oppmerksom på at de sitatene og enkeltdelene jeg henter ut fra fortellingene må sees i den sammenhengen de står i. *En konsekvens av at teksten løsrives fra den helheten den opprinnelige ble presentert i, er at informantens selvforståelse i liten grad kommer til syne i analysen og tolkningen av materialet.*¹⁶ Det er derfor viktig hele tiden å se på fortellingene som helhet for å få en forståelse av hva informantene mener. Det er en utfordring når man aldri har møtt informantene selv, men er noe man må ta med inn i forståelsen av det de sier. Jeg har som sagt valgt å dele analysen inn i tre deler som tar for seg maktmisbruk før overgrepet, under selve overgrepet og etter overgrepet. Det var viktig for meg å få et bredest mulig bilde av hvordan makten ble misbrukt av predikanten i alle stadier av relasjonene med de utsatte. På den måten fikk jeg et best mulig grunnlag å gå ut fra i drøftingen av min problemstilling. Ved å anvende teori vil jeg da bedre kunne se mønster av misbruk av makt i den sammenhengen jeg spør etter i min problemstilling.

---

¹⁴ Thagaard 2009:171

¹⁵ Thagaard 2009:172

¹⁶ Thagaard 2009:187

I drøftingen ser jeg på det jeg har trukket frem som relevant i forhold til problemstillingen min i analysen. Jeg har valgt å sentrere drøftingen omkring sårbarhetsfaktorer i kristne fellesskap. Da har jeg trukket frem fire faktorer sett ut fra hva som kom frem i analysen av det empiriske materiale. Videre har jeg knyttet de analytiske funnene mine opp mot teorien og sammen med egen refleksjon har jeg prøvd å trekke linjer gjennom både empirien, teorien og mine egne refleksjoner.

4 Forskningsoversikt

Det har blitt gjennomført både forskning og undersøkelser på temaet seksuelle krenkelser i kristne fellesskap. Det er ikke mulig å fremsette en komplett forskningsoversikt i dette kapitlet, men her vil jeg vise til noen arbeider som har blitt gjort og som er relevante for min problemstilling. Jeg har valgt å fokusere på norsk empirisk forskningsarbeid. De fleste av dem jeg henviser til her er fokusert på kvinner og deres opplevelse, men jeg har også tatt med noe som er skrevet av menn fordi det i kristen kontekst kan ha like mye verdi med tanke på omstendighetene rundt krenkelsen.

Tormod Kleiven er sosionom, diakon og førsteamanuensis og har gjort to relevante undersøkelser de siste årene. Våren 2001 ferdigstilte han sin hovedoppgave med tittelen "Det du har gjort mot en av mine minste – Den kristne forsamlingen og seksuelle overgrep". Han gjorde der en empirisk undersøkelse av ti personer tilknyttet lokale fellesskap der det hadde blitt avdekket seksuelle krenkelser. Der blir det avdekket hvordan de forskjellige menneskene som opplevde at dette skjedde i deres fellesskap reagerte, og hvordan de oppfattet situasjonen, krenkeren og den utsatte. I etterkant skrev Kleiven også boken "Når den utsatte blir usynlig", der han fokuserer på hva seksuelle krenkelser, spesielt i kristne miljøer, innebærer for alle involverte. Tormod Kleiven skrev i 2008 også doktoravhandlingen "Intimitetsgrenser og tillitsmakt - en diakonifaglig drøfting av ulike kirkesamfunns bruk av retningslinjer i møte med seksuelle overgrep". Disse to avhandlingene og boken er direkte knyttet til min problemstilling da de tar for seg det kristne fellesskapet og hva som skjer med det når seksuelle krenkelser blir avdekket og hva som kan gjøre det sårbart for at det i

utgangspunktet kan skje. I boken blir spesielt fokus på krenker satt inn i den kristne konteksten og man får et bilde av hvordan dette kan skje med kristne ledere.

Benedicte Ericsson er prest og ble selv utsatt for incest som barn. Hun har jobbet innfor denne typen problemstilling som ansatt ved Støttesenteret mot incest – Oslo og gjennom tilknytning til Kirkens ressurscenter mot Vold og Seksuelle Overgrep. Hun har arbeidet spesielt med problemstillinger knyttet til spørsmål om tilgivelse, synd, skam og skyld, og utarbeidet etter et opphold i et kloster "Messe for et skjendet barn". Der tar hun tak i disse problemstillingene gjennom en messe der hun fokuserer på barn utsatt for krenkelser. Hun har også gjort en undersøkelse på forholdet mellom incest og tilgivelse. I skriftserien Koinonia som er utgitt av Institutt for sjelesorg – Modum Bad ble det i 2003 gitt ut et nummer skrevet av Ericson som het "Tilgivelsens prosess og nådens paradoks". Der har hun gjort en empirisk undersøkelse på hvordan kvinner som er blitt utsatt for incest forholder seg til tilgivelsen. Det viser de ulike ståstedene de ulike kvinnene har i forhold til tilgivelse og hvordan de tenker om hva tilgivelsen er eller skal være i forhold til incest. Hun går grundig inn i de ulike grunnlagene for å snakke om tilgivelse og hvordan og hvorfor dette blir problematisk når det blir snakk om incest. I min oppgave går jeg også inn på tilgivelsen. I denne sammenhengen er det fokus på hvordan tilgivelsesprosessen foregår i etterkant, men i min oppgave vil jeg sette fokus på hvordan det kristne fellesskapets fokus på nødvendigheten av tilgivelse og en ny start kan gjøre at en krenker får større spillerom.

I tidsskriftet Kirke og kultur skrev Helene Horsfjord i nr.5/6 2001 artikkelen "Religiøsitet og seksuelle overgrep". Der tar hun for seg jenter og kvinner som har blitt utsatt for seksuelle krenkelser av tillitspersoner og hvordan dette påvirket deres gudsbilde og gudsforhold. Hun går inn i kvinnenes selvbilde, gudsbilde og hvordan dette påvirker også deres relasjoner til andre. Den tilliten som blir utnyttet i de seksuelle krenkelsene kvinnene gjennomgår og hvordan dette påvirker alle aspekter av deres liv viser hvor grovt krenkelsen griper inn i de utsattes liv på alle måter. Alle kvinnene i min analyse er kristne kvinner i kristne fellesskap og det kommer tydelig frem hvordan deres gudsbilde og gudsforhold er i forkant av krenkelsen og hvordan krenkeren brukte deres gudsforhold som et maktmiddel i krenkelsen. Det er også interessant å se på tillitsaspektet ved krenkelsen og hvor stor betydning det har for hvordan krenkelsen blir opplevd av kvinnene.

Else Kari Bjerva er personalansvarlig i Normisjon og har jobbet med problematikken rundt seksuelle krenkelser i kristne forsamlinger siden 90-tallet. I 2009 kom hun med masteravhandlingen "Når ord står mot ord: kirkens håndtering av seksuelle krenkelsesanklager mot sine ledere når ord står mot ord - i lys av et diakonifaglig perspektiv". Der har hun gjort en kvantitativ og en kvalitativ undersøkelse i norske organisasjoner, kirkesamfunn og bispedømmer. Slik fikk hun et bredt, men samtidig grundig, innsyn i hvordan håndteringen av seksuelle krenkelser ble utøvd. Hun går i sin oppgave inn i det vanskelige som skjer når ord står mot ord og fellesskap splittes på grunn av anklager om seksuelle krenkelser. Kristne fellesskap har sine kjennetegn som er spesielle for dem og det vil også lyse gjennom når man skal håndtere en anklage som seksuelle krenkelser. I denne sammenhengen er det relevant fordi ledere i kristne fellesskap har en spesiell posisjon noe som bidrar til å gjøre det spesielt vanskelig og splittende når en seksuell krenkelse blir avdekket.

Reimund Førsvoll er lærer, teolog og familieterapeut og har forsket og arbeidet mye med feltet seksuelle krenkelser. Han har drevet med terapi og behandling av utsatte og utsattes ektefelle/partner. I 2003 ga han ut bok "Fra synd, fra sorg, fra fare – Seksuelle overgrep i kirke og samfunn". Der gir han en grundig innføring i hva seksuelle overgrep er, hvordan det kan forebygges og bearbeides når det har skjedd. Han har i deler av boken spesielt fokus på det kristne fellesskapet og hvordan det er å bli seksuelt krenket i et slikt fellesskap både i forhold bearbeiding og senskader.

I 2001 ga Torbjørn H. Andersen, sosionom og ph.d. i sosialt arbeid, ut boken "Tause menn – seksuelle overgrep mot gutter i kristne miljøer". Han gjennomførte en empirisk undersøkelse der han intervjuet seks gutter som i ung alder var blitt utsatt for seksuelle overgrep av en kristen autoritetsperson. Gjennom intervjuene får man et godt innblikk i den enkeltes opplevelse av krenkeren og krenkelsen. På noen måter ligger historienes form ganske tett opp til Gro Skartveits bok, som jeg analyserer, og det er mange fellestrekk ved historiene om de utsattes opplevelser og følelser rundt det som skjedde.

Eva Lundgren har jeg tidligere nevnt, men hennes arbeid må med i forskningsoversikten fordi den har vært banebrytende for mye av det som har kommet senere. Hun har drevet med empiriske undersøkelser og forskning siden tidlig på 1980-tallet og har hatt en fremtredende

stemme og rolle i debatter omkring disse temaene. Hun har en feministisk innfallsvinkel på sitt arbeid og spesielt boken "I Herrens vold" fra 1985 er relevant i forhold til min oppgave, da den tar for seg kvinner som blir utsatt for seksuelle krenkelser av sine ektemenn. I disse historiene er bruken av åndelige argumenter og maktanvendelse med utgangspunkt i Bibelen sterkt gjeldende. Det er også noe som er spesielt relevant i forhold til min analyse av historiene i Skartveits bok.

Analyse

Grunnlaget for denne analysen er boken "Ulvar i lammeflokken". Boken er inndelt i ti kapitler i tillegg til forordet og det er seks av disse kapitlene som vil utgjøre grunnlaget for min analyse. Disse seks kapitlene er seks historier fortalt av kvinnene selv. En av kvinnene, Gro, har skrevet boken og har gjennomført intervjuene. I analysen vil jeg referere til sitater fra kvinnenens fortellinger, og sitatene kan man finne i boken mellom side 9 og side 104. Siden jeg har utstrakt bruk av sitater i analysen blir det enklest å vise til historiene i boken på denne måten. Hvis jeg skulle henvist alle sitatene til boken gjennom hele analysen vurderte jeg det slik at det ville være et forstyrrende element i teksten. Sitatene kan enkelt hentes frem fordi hver enkelt kvinnes historie har et eget kapittel i boken. Der flere sitater står etter hverandre bruker jeg en skråstrek mellom dem for å markere at det er sitater fra to ulike kvinner.

For å gi et bedre bakgrunnsbilde av kvinnene og deres historier har jeg kort sammenfattet de ulike kvinnenens historier for å gi et inntrykk av hvem de er og hva de har opplevd. Dette gjør jeg fordi jeg senere vil referere til kvinnene ved navn gjennom sitater og henvisninger og for å gi et bakgrunnsbilde av hvordan deres krenkelse ble opplevd. Det dreier seg om tre ulike krenkere og derfor har jeg valgt å dele historiene inn i tre deler der de historiene som har felles krenker står sammen. Det er også slik de fremstår i boken.

Krenker A

- Gro var en ung kvinne som var aktiv i Det Vestlandske Indremisjonsforbund. Hun jobbet med kristen radio og fikk en kveld mulighet til å intervju en predikant. Hun visste godt hvem han var fra før og var veldig beæret over å få intervju ham. Intervjuet skjedde i hennes egen leilighet, og da de var ferdige gikk intervjuet over i en samtale der predikanten opptrådte som en form for sjelesørger for Gro. På grunn av denne samtalen mistet predikanten båten han skulle ta og foreslo at han skulle sove over. Krenkelsen skjedde da begge hadde lagt seg på hvert sitt rom og predikanten kom og ville ha en godnattklem. Han gjennomførte samleie med henne i sin seng. På et senere tidspunkt oppsøkte han henne og prøvde seg igjen, men da gjorde omstendigheter at han ikke fikk gjennomført det.
- Heidi var en tenåring i femten-seksten års alderen og kom i kontakt med krenkeren gjennom engasjement på bedehuset. Han viste henne over tid mye oppmerksomhet og tok henne med på møter og arrangementer. Den første tiden viste han ingen fysiske tilnærmelser, men en stund etter hun fylte 16 ville han en kveld ha en klem. Denne klemmen varte uforholdsmessig lenge og Heidi reagerte på det. Det samme skjedde ved en senere anledning og da strøk han henne også over brystene. Et par måneder etter den første tilnærmelsen var Heidi med han på et møte der de måtte overnatte hos noen misjonsfolk. Han kom inn på rommet hennes etter de hadde lagt seg og begynte å ta på henne. Hun forstod at dette ikke var riktig, men opplevde at kroppen hennes responderte på det som skjedde. Da tvang han henne til å bli med inn på hans rom der han gjennomførte samleie med henne. Predikanten hadde stor makt over hennes liv i etterkant og bestemte mye av hvordan hun skulle kle seg og hva hun skulle gjøre. Han gjennomførte også samleie med henne på flere tidspunkt senere.
- Tone var en ung kvinne som var aktiv i ungdomsmiljøet på bedehuset. Hun hadde en sterk tilknytning til miljøet da hun kom fra et hjem med foreldre som ikke var kristne og ikke var nok til stede for henne. Dette gjorde at hun fant tilhørighet og samhold i bedehusmiljøet. Tone kom i kontakt med predikanten etter at hun gikk til forbønn for foreldrene sine, som hun hadde stor nød for siden de ikke var kristne. Predikanten

fulgte opp kontakten med henne og etter en stund ble hun og venninnen invitert hjem til predikanten for å ta seg av hans gamle mor mens han selv var på møte. Hun opplevde seg møtt av predikanten og han hjalp henne på flere plan. Etter en stund ble hun bedt om å passe moren hans igjen og den gangen måtte hun overnatte. Den kvelden kom predikanten inn til henne etter hun hadde lagt seg og ville ha en godnattklem av henne. Etter å ha gitt henne en lang klem rev han av henne klærne med makt og gjennomførte samleie. Han gjennomførte krenkelser mot henne ved flere anledninger og brukte ofte at moren trengte selskap som grunn for at Tone måtte komme hjem til han. Hvis han ikke fikk dratt på møte kom det til å være flere sjeler på hennes samvittighet.

Krenker B

- Anne var en 16 år gammel jente som reiste på leir der predikanten var taler. Hun visste hvem han var fra før, men hadde ikke noe personlig forhold til han. En dag under leiren bad han henne komme til seg på hytta hans for han trengte å snakke med henne om noe. Hun forstod ikke hva dette kunne være og tok ikke kontakt. Men predikanten maste på henne og minnet henne på at hun måtte komme, så og til slutt gikk hun. Da hun kom til han låste han døren og begynte å snakke med henne om Gud. Midt i samtalen kastet han seg over henne og hun reagerte spontant med å kjempe tilbake. Da gav han seg og lot henne gå. Hun møtte på han flere ganger på senere tidspunkt, men han prøvde seg aldri igjen.
- Oddhild var en ung kvinne på 18 år som jobbet på kjøkkenet på en internatskole drevet av Norsk Luthersk Misjonssamband. Hun hadde en tøff periode i livet sitt på det tidspunktet og var ensom. Predikanten kom og skulle bo der på grunn av en møteserie. Hun laget mat til han og han viste henne mye omsorg og oppmerksomhet. Oddhild visste godt hvem han var og var glad for at han viste henne så mye omsorg. Han ble sjelesørger for henne og han fikk veldig stor betydning for henne. Under en samtale på et privat rom tok han på hendene hennes og la henne etter hvert på sengen. Han gjennomførte samleie med henne, selv om hun protesterte – til og med

med bibelhenvvisninger. Krenkelsene fortsatte over tid og predikanten brukte en hver anledning til å forgripe seg på Oddhild. Etter at han reiste fra internatskolen ble rollene omvendt og Oddhild fungerte som sjelesørger for den angrende predikanten.

Krenker C

- Aud var en ung kvinne som var aktiv i misjonen. Det kom en ny leder for misjonsarbeidet i området der hun bodde og hun hørte mye godt om denne mannen. Han var en leder som var svært godt utrustet åndelig. Han viste sin fromme side gjennom sjelesorg, tungetale og salving av syke. Aud fikk et fortrolig forhold til han og han viste henne tillit ved å fortelle henne ting som ingen andre visste. Etter hvert begynte han å vise henne mye oppmerksomhet og dette var vanskelig for henne å takle. Hun var enslig og oppmerksomheten var god å kjenne på som kvinne, men hun måtte hele tiden sette grenser for den gifte lederen. Han ville ligge med henne, men det klarte hun å unngå. Likevel var kontakten mellom dem styrt av at han krevde ting av henne, som fysisk kontakt, eller at han overså henne. Han ble etter hvert avslørt og det kom frem at han hadde kontakt med flere kvinner i tillegg til Aud. Relasjonene ble sette på som utroskap og Aud mistet sitt verv i misjonsarbeidet.

I analysen har jeg tatt for meg maktanvendelsen i relasjonene mellom de utsatte og krenkeren. Jeg har derfor ikke tatt med historiene til kvinnene videre i anmeldelse og forholdet til organisasjonene. Disse kvinnene opplevde flere overgrep i form av måten de ble møtt på av helsepersonell, prester og ledelsen i misjonsorganisasjonene. Det blir for omfattende å ta for seg hele historien og da ble det naturlig å avgrense til maktanvendelsen som kommer frem i relasjonen mellom den utsatte og krenker.

5 Før krenkelsen

I denne delen har jeg gått inn på tre sider av predikantens maktanvendelse før den første krenkelsen ble gjort. Da har jeg valgt å fokusere på hvordan de utsatte opplevde predikanten

før de møtte han og under første møte. Jeg har også valgt å fokusere på hvordan predikanten brukte de utsattes gudsforhold og forhold de hadde til misjonen som en måte å få makt over dem på og til slutt den sammenhengen der de opplevde krenkelsene og til slutt har jeg valgt å fokusere på hvordan predikanten brukte sjelesorg og samtale som et middel til å komme innpå de utsatte og deres liv.

5.1. Synet på predikanten før krenkelsen – ”Han var godt likt, hadde ein sterk posisjon i arbeidet”

Alle de seks kvinnene visste godt hvem krenkeren var før de traff han. Eg visste sjølvsgatt kven han var, men personleg kjende eg han ikkje./ Anne visste godt kven denne talaren var, kjende borna hans og syntest at han hadde ei kjekk kone.

Krenkeren var i alle historiene en mann som var vel ansett og godt likt. Flere av kvinnene hadde hørt mye om han før de selv kom i kontakt med han: *Ho hadde høyrte at han som skulle være hovudtalar på leiren var ein mann som var veldig populær blant ungdommen. / Ho hadde høyrte om den omsorgsfulle mannen som no skulle tilsetjas, og det var mykje snakk om hans varme og omtanke for andre. Aud fekk tillit til denne mannen. Han var godt likt, hadde ein sterk posisjon i arbeidet, og på mange måtar var han svært audmjuk.* Ingen av de utsatte hadde derfor noen grunn til å tro noe vondt om ham og det var velkjent at han var en mann som Gud brukte til å gjøre store ting. Dette var en sterk faktor i det første møtet mellom kvinnene og predikanten. De møttes ikke på et nøytralt grunnlag, men kvinnene hadde gjort seg opp en mening om en flott og gudfryktig mann før de i det hele tatt hadde møtt han. Gro forteller om det første møte med predikanten på denne måten: *Og denne kvelden fekk eg vere saman med ein av dei som Gud verkeleg brukte i dette arbeidet. Han hadde ein posisjon som var langt større enn min.* Hun gjorde et intervju med han første gang de møttes og han gjorde et sterkt inntrykk på henne: *Svara eg fekk på spørsmåla mine førte óg til at eg fekk sjå meir av Guds kjærleik for min egen del. Det var ikkje tvil om at predikanten nådde fram med budskapet sin.* Hun opplevde at bare det å skulle gjøre intervjuet i hennes egen leilighet ble vanskelig, fordi hun så gjerne ville gjøre et godt inntrykk: *Eg hadde lyst å ha det skikkelig når eg skulle ha besøk av ein slik mann.* Tone understreker også den spesielle følelsen hun fikk av ekstra oppmerksomhet fra krenkeren.

Hun ble invitert hjem til denne (...)predikanten som eg alt då kjende til og som eg såg opp til. Og dette så hun på som en ære: *Tone og venninna svara ja til å kome på besøk, dei var ganske så stolte over invitasjonen.* Dette understreker det synet kvinnene hadde på predikantene. Deres posisjon var langt over kvinnenes og oppmerksomhet fra en slik mann var smigrende og veldig bekræftende på dem selv som unge, kristne kvinner.

En av de andre kvinnene understreker også den åndelige autoriteten krenkeren utstrålte. Aud hadde en relasjon til krenkeren over lengre tid og fikk oppleve han som en åndelig og god mann: *I over tre år såg eg berre denne "fromme" leiaren, seier ho, - han viste meg omsorg, var fortruleg, open og samstundes sjølverkjennande. Han foreslo ofte at me skulle be til Gud saman. I tillegg til at han salva og bad for sjuke menneske, så praktiserte han tungetale. Han hadde og mange til sjelesorg, og dette var ein del av arbeidet han prioriterte. Alt dette gjorde at den åndelege sida var veldig sterkt framme hjå han.* Dette gjorde også at de så det som en bekræftelse av seg selv at denne mannen tok kontakt og gav dem spesiell oppmerksomhet. Heidi uttrykker det slik: *Ho visste kven han var, det gjorde jo dei fleste, men ho kjende han ikkje. Difor vart ho både overraska og stolt da han ga henne mykje oppmerksomhet og viste tydelig at han ville ha henne til å delta på møta.(...)Ho ynskte å bli brukt av Gud, og at det skjedde fekk ho no stadfesta gjennom denne predikanten si anerkjening av det ho gjorde.* Hennes syn på mannen gjorde at hun antok at han visste best i alle situasjoner: *Difor var det og heilt naturleg for meg å gjere det han meinte var rett.*

5.2 Kvinnenes gudsbilde og kristenliv – "Gud var så viktig i livet mitt"

Alle kvinnene var kristne og aktive i misjonsarbeid i bedehusmiljøet da de kom i kontakt med krenkeren. Det miljøet var også utgangspunktet for kontakten mellom krenkeren og den utsatte i alle historiene. Anne forteller om bedehuset og miljøet der som noe som alltid hadde vært der: *Frå ho var ei lita jente var møte på bedehuset ein naturleg del av livet hennar. Ho lærte tidleg å ha respekt for dei som stod på talarstolen og preika om Gud.*

Flere av dem uttrykker et brennende ønske om å bli brukt av Gud i større grad. To av dem understreker dette i historien sin: *For meg var det å vere i misjonen ikkje det same som å ha*

ein jobb for å tene pengar. Det var noko langt meir./ Gud var viktig for meg. Eg hadde eit sterkt og brennande ynske om å leve rett i forhold til han, og ville så gjerne fortelje andre kva dette betydde for meg. Det kommer også frem at det ikke bare er Gudsforholdet som er veldig viktig for dem, men også fellesskapet med de andre kristne: Ho fortel at i løpet av ungdomstida vart ho kristen og fekk på denne måten kontakt med Det Vestlandske Indremisjonsforbund, noko som betydde svært mykje for henne. I dette miljøet opplevde ho fellesskap, trygghet og omsorg. I møte med krenkeren blir dette viktig for hvordan de ser på han. Gro forteller om det slik: Dette var altså ein mann som representerte Gud på ein slik måte at mange søkte hjelp. Tenk om eg ein dag kunne bli brukt på den måten! Heidi hadde også en sterk Gudstro og det var viktigere å gjøre det hun trodde Gud ville, enn det hun selv nødvendigvis følte for der og da. Hun kunne ofte bli med på møter med predikanten selv om hun ikke hadde lyst: Grunnen til at eg ikkje protesterte mot dette, var at eg såg på det om ein del av kallet. Den sterke troen til disse kvinnene var på mange måter med på å gjøre kontakten med predikanten ekstra sterk. Deres ønske om å bli brukt av Gud, og deres syn på predikantene som Guds menn, gjorde at kontakten med predikanten ble sett på som en bekræftelse på at Gud ønsket å bruke dem.

Tone og Oddhild har også utgangspunktet i det trygge, kristne miljøet, men slet med noen vanskelige ting i livet. Tone kom fra et hjem der foreldrene ikke var kristne: *At foreldra mine ikkje var kristne, var utruleg vondt for meg.(...)Nauda for foreldra mine var så stor at eg gjekk ofte fram for å få forbøn for dei.* Oddhild hadde også en vanskelig periode da hun kom i kontakt med predikanten: *Eg treivs godt i miljøet, men hadde ei svært vanskeleg tid personleg. Hovudverk var ein fast del av kvardagen min, og eg var mykje deprimert.(...)Ingen møtte meg i det som var vondt.(...) Eg var i ei livskrise, visste ikkje korleis eg skulle klare ein ny dag, sjølv om eg tok meg saman, og bad til Gud om hjelp. Einsemda var stor.* De hadde det tidvis vondt, men de vendte seg til Gud og hadde tro på at bønnene deres ville bli besvart. Når det vonde i livet kommer nært på og man er fortvilet, er man ekstra søkende i bekræftelse fra andre. Det gjør at spesielt disse to kvinnene var ekstra sårbare i den perioden de kom i kontakt med krenkerne.

5.3 Det første møte – "Korleis har du det for tida?"

For alle kvinnene var sjelesorg, samtale eller innledning til en samtale en viktig inngangsport i relasjonen til deres krenker. For Gro var det et intervju som var første møte med krenkeren og det utviklet seg videre: *Etter opptaket spurde han meg korleis eg hadde det for tida.* Fordi mange av kvinnene hadde opplevd krenkeren som en mann som kunne stoles på før de møtte han, var mange av dem også åpne for å snakke med han om vanskelige ting tidlig i relasjonen: *(...)kanskje eg skulle ta sjansen på å opne meg? Det var jo så mange andre som opplevde at han var god å snakke med.(...)Eg fortalte om ting som var personlege og vanskelege for meg der og då.* Tone opplevde også at hun ved første møte lett kunne prate med predikanten og at han viste interesse for livet hennes: *Etter forbøna snakke han noko med meg, spurde kvar eg kom frå, kva eg gjorde og viste interesse for kvardagen min.* Oddhild hadde lignende erfaring: *Oddhild forstod raskt at denne predikanten var ein omsorgsfull person. Han spurde korleis eg hadde det, og eg opna meg og opplevde at han var veldig god å snakke med. (...)Endeleg var det nokon som såg meg, og eg kunne la alt som hadde bygd seg opp inni meg, få kome ut.(...)Predikanten kom som sendt frå Gud, og eg kunne endeleg sjå litt lys i det mørkret som hadde vore ein mur rundt meg.* Gro opplevde også at møtet med predikanten var godt og meningsfullt med det samme. *Eg kjende at det var godt då han ba for meg og på den måten la livet mitt vidare i Gud sine hender.*

Gjennom samtalene mellom kvinnene og deres krenkere fikk de nære opplevelser og kvinnene fikk med en gang tillit til predikantene. Heidi uttrykker det slik: *Og predikanten var så omsorgsfull. Han køyrde meg til og frå, spanderte mat på meg og var veldig lett å snakke med.(...)Han ville og ha meg med på eit stort arrangement og spurde om eg ikkje kunne vere med, for det eg hadde å bidra med, var viktig. Sjølv sagt vart eg med, for eg opplevde at han viste meg stor tillit.(...)Eg opparbeidde stor tillit til predikanten, og på ein måte såg eg på han som ein farsfigur – han var 21 år eldre enn meg.* Den tilliten kvinnene fikk til predikantene går igjen i fem av seks historier. En stor del av grunnen til at de fikk så stor tillit var de samtalene som de hadde. Også Oddhild og Aud uttrykker det spesielle båndet de fikk gjennom samtaler. *Samtalane med predikanten var mange, og eg fekk full tillit til han. Omgivelsane var ikkje lenger kjøkkenet, men hans eller mitt rom./ (...)over ein periode på om lag eit halvt år, viste han meg endå større tillit ved å fortelje om seg sjølv og korleis han hadde det."Dette fortel eg berre til deg.(...)Han spurte meg og ofte korleis eg hadde det,*

kvifor eg ikkje var gift, korleis det var å ikkje ha barn... (...)Det var godt å ha nokon som brydde seg om det som kunne vere vanskeleg i livet mitt. Eg opplevde det heile som varm omsorg.”

Gro opplevde også at predikanten brukte samtalen som et direkte middel for å få overnatte i leiligheten hennes. På grunn av at han hadde snakket med henne nådde han ikke båten sin. *Eg hadde jo snakka med han om mine problem og teke av tida hans slik at han no ikkje nådde båten. Då var det jo klart han måtte overnatte hjå meg.*

Anne er den eneste som ikke hadde hatt noen samtale med predikanten på forhånd. Det er også hennes historie som skiller seg markant fra de andres historier. Hun opplevde at predikanten tok kontakt med henne da hun var på leir og hun visste hvem han var, men hadde ikke pratet med han før. Han kom bort til henne en dag: *Kan ikkje du kome bort til meg ein tur i hytta der eg bur, det er noko eg må ta opp med deg. Ho kunne ikkje forstå kva det kunne vere. Han kom og maste på at hun måtte komme snart. Då følte Anne at ho ikkje hadde noko val, og ein ettermiddag tok ho mot til seg og banka på døra hans – full av urolege tankar for kva han kom til å seie. Det er annen innfallsvinkel i de andre historiene og det får også noe annet utfall. Det er imidlertid interessant å merke seg at predikanten som krenket Anne er den samme som krenket Oddhild, og historien til Oddhild er en helt annen enn Annes, for der var det et tillitsforhold fra første møte.*

Han låste døra og trakk for gardinene. Hun ble nervøs. Han sa at hun var ei flott jente og spurte om hvor gammel hun var. *Han sa at han følte at de hadde fått så god kontakt med henne fra talerstolen. Kom hit og sett deg ved sida av meg, for eg vil vise deg noko som står i Bibelen.* Han siterte vers og snakket om Gud. På denne måten innledet han til krenkelsen, men det hele ga lite mening for Anne fordi hun ikke forstod hvorfor hun var der. Det viser hvor stort utfall det får for den utsatte at krenkeren er en hun stoler på og har et personlig og godt forhold til.

5.4 Oppsummering

Alle kvinnene hadde hørt om predikanten før de traff han. Det bildet de hadde av han var at han var en omsorgsfull mann som betydde mye for mange mennesker og som Gud brukte til

store ting. De opplevde alle at det var stas å få hans oppmerksomhet og likte at han gav inntrykk av at de var spesielle og interessante. Han var en åndelig autoritet og det var naturlig for dem at han måtte vite best hva som var riktig i forhold til Gud. Alle kvinnene var aktive kristne som hadde et brennende ønske om å bli brukt av Gud, og det kristne fellesskapet var viktig for dem. Det å få oppmerksomheten til predikanten ble derfor en bekreftelse på at Gud ville og kunne bruke dem i sitt arbeid.

Mange av kvinnene slet med tunge ting i livet sitt og opplevde predikanten som en som det var lett å snakke med og som viste omsorg og ba for dem. Gjennom disse samtaleene fikk de tillit til mannen og opplevde seg møtt og tatt vare på.

Alle disse punktene er sentrale i å se hvilket grunnlag predikanten hadde hos kvinnene før han begikk krenkelsen. Han var ikke en nøytral person, men en mann som de allerede hadde et positivt bilde av og som de opplevde levde nært Gud og Hans vilje. Oppmerksomhet fra en slik mann ble derfor utelukkende positiv når han i tillegg viste seg å være like flott på tomannshånd som de hadde fått inntrykk av på forhånd. Predikantene og kvinnene møtes ikke på nøytralt grunnlag, men er preget av at kvinnene ser på mannen på en spesiell måte og dermed gir han et spesielt rom i livet sitt. Dette viser hvordan man aldri kan utelukke maktaspektet fra en relasjon der utgangspunktet for kontakten er så forskjellig. Mennene trenger ikke å være bevisst den makten i har fra begynnelsen, selv om det i mange tilfelle er sånn. Kvinnene ser heller ikke på relasjonen som med et skjevt utgangspunkt for makt og derfor blir også situasjonen så vanskelig når predikanten bestemmer seg for å utnytte sitt overtak.

6 Krenkelsen

I det som kommer frem under selve krenkelsen vil jeg fokusere analysen på maktanvendelsen til predikanten i nær tidsmessig tilknytning til krenkelsen og under selve krenkelsen. Da har jeg valgt å dele det inn i tre deler der jeg går inn på hvordan den første fysiske tilnærmingen skjer, hvordan predikanten er og hva han sier under den fysiske

krenkelsen og hvordan han forsvarer det han gjør og har gjort når han blir konfrontert med det mens det skjer.

6.1 Den første fysiske kontakten – "Han ville ha ein klem"

I alle historiene, bortsett fra Annes historie, forteller kvinnene at predikanten først gjør forsiktige tilnærmelser. Han ber om en godnattklem eller en klem som takk for hjelpen. Det er noe kvinnene ikke umiddelbart reagerer på i situasjonen. Gro opplevde at han skulle overnatte i hennes seng og at han etter en stund roper på henne: *Eg opna døra til soverommet, og der stod han på golvet og sa at han måtte få ein godnattklem.* Klemmen utvikler seg raskt til noe mer. (...)han spurde: *"Er det lenge sidan du har hatt mensen?"*. Han strauk framleis på meg og eg stod berre der. Heidi og Tone opplevde krenkelsene fra samme mann som Gro og han brukte tilsynelatende samme fremgangsmåte for å få den første fysiske kontakten med alle de tre kvinnene. Heidi forteller om den første klemmen slik: *Men det vart ein lang klem, for han heldt fram med å stryke meg på ryggen. Eg vart overraska, litt skremt og våga ikkje å seie noko til han.* Han gjorde det samme ved en senere anledning: (...)skulle han ha ein ny klem og byrja stryke meg over brysta. Eg reagerte og tok vekk handa hans, men våga heller ikkje då å seie noko. Tone skulle sove over hos predikanten etter å ha tilbrakt kvelden med hans mor fordi han skulle bort på møte. Hun hadde lagt seg og han kom inn takket for hjelpen og ville ha en klem og en klem til. Kvinnene reagerte ikke umiddelbart på berøringene til predikantene før klemmen drar unaturlig lenge ut eller de merker at han legger noe mer i berøringen enn de trodde. Oddhild og Aud opplevde den første berøringen som et uttrykk for omsorg: *Medan eg snakka tok predikanten meg i hendene, flytta seg nærare meg og la armane rundt meg for å trøyste. Trudde eg./ Fyrste gongen han tok på meg var eit raskt klapp på kinnnet mitt med handbaken. Dagen etter spurde han: "Gjorde eg deg vondt i går?"* "Nei, sjølv sagt gjorde du ikkje det," sa eg og forstod eigentleg ikkje spørsmålet. Her ser vi hvordan predikantene prøver seg frem i forhold til kvinnene. Når de ikke klarer å gi ærlig tilbakemelding på at de ikke liker det som skjer, så prøver predikantene seg med enda mer upassende berøringer. Enten med en gang eller på et senere tidspunkt.

De ulike historiene skiller seg etter første berøring. For noen ble det bare med den første berøringen den gangen og så skjedde den mest alvorlige krenkelsen ved en senere anledning, men for andre kom den første berøringen umiddelbart før den mest alvorlige delen av krenkelsen. Igjen er det historien til Anne som skiller seg fra de andre historiene. Hun opplevde at han ut av ingenting kastet seg over henne og begynte å kysse henne. *Men eg lukka munnen og kasta hovudet frå side til side. Dette måtte vere gale! Men han fortsette allikevel å kysse meg og tok meg hardt på brysta – det var så vondt. Då gjorde eg meir motstand, for dette ville eg ikkje.* Hun reagerer også annerledes enn de andre kvinnene når krenkelsen skjer. Hun motsetter seg og reagerer instinktivt når hun føler at det er feil.

6.2 Fysiske reaksjoner under krenkelsen – ”Er det ikkje godt?”

Under forrige punkt gir flere av kvinnene uttrykk for at de fryser til når de merker at predikantens berøringer ikke lenger er platoniske. Kroppen blir stiv og urørlig og de føler ikke at de har noen mulighet for vise at de ikke liker det som skjer. Det går også igjen hos mange av dem at predikanten gir uttrykk for det som skjer er godt og riktig mens det skjer. Gro forteller: *Det neste eg hugsar er at eg ligg i senga, han er oppå meg og trengjer inn i meg. ”Er det ikkje godt? Du er så fin. Er det ikkje godt?” høyrer eg han seier.(...)Kroppen min er ikkje med, og alt er så vondt for meg – medan han gjev tydeleg beskjed om at dette er fantastisk!* Hun forteller også om hvordan kroppen fysisk reagerte på det som skjedde. *Men eg greier ikkje rope. Frykta gjer meg stiv av skrekk, og eg er så redd./ Eg greier ikkje gjere fysisk motstand, berre ligg der å lide meg gjennom hans nyting.* Det at predikanten uttrykker nytelse går igjen hos fleire. *Han byrja veldig forsiktig, stimulerte det spanande i meg med ord, tonefall og berøring. Dette kjem til å ta slutt, tenkte eg. Tok slutt gjorde det, men ikkje før han hadde vore inne i meg og samstundes gjeve uttrykk for nytelse. Eg og hadde det vondt.* Tone opplevde at han rev av henne trusa og tok henne med makt. *Eg høyrer orda hans enno: - Det er godt, er det ikkje godt?* Denne formen for å uttrykke seg hos predikantene viser at de har en form for behov for å legitimere det som skjer. Det kan også virke som de ved å si dette overfører situasjonen på kvinnene og lar dem tro at dette er noe de skal nyte sammen.

6.3 Krenkerens argumenter – ”Det er ikkje gale”

For alle kvinnene ble det tidlig klart at de ikke likte det som skjedde og at predikantens oppførsel ikke var riktig. Det var likevel vanskelig å klare å sette ord på eller gjøre fysisk motstand mot han. Da de møtte han med argumenter og spurte han hvordan han kunne gjøre noe slikt, hadde han alltid et svar. *Predikanten sa at han gjorde dette for å lære meg opp til eg skulle møte kjærasten min. Det var til det beste for meg.* Oddhild forteller om hvordan han brukte Bibelen for å fremme sitt syn på saken: Han begynte å ta på henne under nattkjolen. *Dette er ikkje rett, seier eg,- det er synd! – Kva er det du trur om deg sjølv, seier predikanten, - trur du at du er betre enn dei fleste andre? – men det er ikkje rett å synde sjølv om ein veit at Gud tilgjev. – Gud tilgjev. Du å hugse på at dersom David ikkje hadde falle i synd med Batseba, så hadde me ikkje hatt Salme 32 i dag.*

To av kvinnene opplevde også at han appellerte til deres kvinnelige sider og seksualitet og brukte som et middel for å få det han ville ha. Aud kom opp i en vanskelig situasjon i forholdet til krenkeren da hun måtte sette grenser for han. Han ringte om natta og ville at hun skulle komme til han. Hun sa nei. *Samtidig var det godt å bli bekrefta som kvinne, og ho greidde ikkje alltid å setje dei grensene som ho meinte var rette. Men ho greidde å hindre samleie. Då fekk han henne til å føle at ho var unormal. Aud sa og at ho ikkje ville øydeleggje for kona hans, men han sa då at ho var til hjelp for dei i ekteskapet.* Heidi opplevde også at kroppen reagerte på en måte hun ikke ville. Dette gjorde det ekstra vanskelig for henne å kunne si nei. *Predikanten heldt fram med å stryke på henne, og Heidi hadde det fælt. Samstundes opplevde ho etter ei stund at kroppen hennar syntes dette var godt.(...) Allikevel var Heidi heilt passiv, for dersom ho ikkje gjorde noko, så såg nok Gud det og forstod at ho ikkje ville at dette skulle hende. Når han da ville gå lenger med henne og ha henne med seg inn på sitt rom, sa hun nei. Men da sa han: Det kan du gjere for meg når eg no har gjort dette for deg.(...)Då følte eg at eg ikkje hadde noko val, eg måtte gjere som han sa, men eg var ikkje klar over kva som kom til å hende då eg gjekk med han.*

6.4 Oppsummering

Selve krenkelsen blir innledet med forsiktige tilnærmelser fra alle predikantene. Den eneste som skille seg ut er Annes historie, der krenkeren kaster seg over henne helt plutselig. I alle de andre tilfellene gikk predikantene forsiktig frem og ba om en godnattklem eller en forsiktig berøring mens de hadde en samtale. Kvinnene opplevde det ikke i første omgang så unaturlig, før de merket at berøringen ikke lenger stoppet naturlig men dro ut eller utviklet seg på en måte som de ikke skjønnte. Der ser man hvordan krenkerne benyttet seg av den tilliten de hadde opparbeidet seg hos kvinnene og brukte den for å komme nær dem også fysisk. Fire av de seks kvinnene opplevde at krenkeren gjennomførte samleie med dem. Det de da forteller er hvordan de ikke klarte å respondere på det som skjedde. Kroppen frøs og tankene gikk helt i surr i et forsøk på å forstå hva som var i ferd med å skje. De har ingen mulighet til å gjøre motstand og blir hele tiden fortalt av krenkeren at dette er godt. Krenkerne brukte aktivt sin kunnskap om bibelen når de ble møtt med kvinnenes argumenter om at dette ikke var riktig. Noen av dem opplevde også at når kroppen responderte på det seksuelle ble det brukt mot dem og at krenkeren da ville ha noe tilbake for den "tilfredsstillelsen" kvinnene hadde fått.

Dette viser hvordan den skjevheten som var der i utgangspunktet blir veldig vanskelig når relasjonen tar en vending som kvinnene ikke liker. Relasjonen hadde utviklet seg til noe meningsfullt og godt for kvinnene og predikantene bruker dette som et påskudd for å opprette fysisk kontakt. Den makten predikantene har i relasjonen gjør at kvinnene ikke klarer å se hva som egentlig skjer. Plutselig befinner de seg i en situasjon som blir veldig vanskelig og som de ikke aner hvordan de har kommet opp i. Krenkerne bruker den kunnskapen de har som et middel til å slå tilbake kvinnenes argumenter. De lar også de kvinnene som opplevde at kroppen responderte på en måte de ikke ønsket få opplevelsen at av de skyldte noe tilbake til predikanten for den tilfredsstillelsen de hadde opplevd.

7 Etter krenkelsen

Selve den fysiske krenkelsen var for noen av kvinnene over på noen minutter, for andre gjentok det seg over tid. Et likhetstrekk for de fleste var likevel at krenkeren hadde makt

over dem etter at det fysiske var over. I denne delen skal jeg ta for meg noe av det som skjedde i etterkant av den fysiske krenkelsen. I noen av historiene vil dette være flytende overganger fordi de fysiske krenkelsene kunne bli gjentatt over tid, mens krenkeren holdt makten over dem også den tiden i mellom der det ikke skjedde noe fysisk. Alt dette gjør at det kan være vanskelig å lage et klart skille mellom før og etter, men jeg har prøvd å trekke noen linjer som går igjen. Jeg har tatt for meg tre sider av tiden etter den fysiske krenkelsen. Det første er tausheten som ble pålagt dem av krenkeren og dem selv, den andre er hvordan de selv tar på seg skylden for det som har hendt og det siste er hvordan de selv skjuler krenkelsen på grunn av posisjonen predikanten har og at han fører andre til frelse og betyr så mye for så mange.

7.1 Det beste var å holde det for seg selv – "Eit alternativ: Taushet!"

Alle kvinnene opplevde at det var viktig at de holdt det de hadde opplevd for seg selv. Predikantene ga alle uttrykk for at de ikke skulle si noe til noen andre og kvinnene samtykket der og da til det. Gro opplevde at en av hennes første tanker selv var at dette måtte ingen få vite: *Tankane er fulle av kaos, og spørsmåla er uten svar. Men ein ting er allikevel heilt klart for meg der eg ligg. Det finns berre eit alternativ for meg vidare: Taushet!* De andre kvinnene fikk klar beskjed av krenkeren om at dette ikke måtte komme ut. (...) *og ho fekk høyre at dette snakke me aldri om.* Tone måtte også love ikke å si det til noen og predikanten understreket at ingen kom til å forstå det likevel: *Ho måtte love å ikkje fortelje noko til andre. Dei kom ikkje til å forstå.* Dette går igjen i historien til Gro. Hun konfronterer krenkeren med det som hadde skjedd mellom dem: *Han svara at eg måtte ikkje tenkje på det, for det var ikkje noko gale. "Har du sagt det til nokon?" spurde han, og eg sa at det hadde eg ikkje gjort. "Det var godt, for dei ville ikkje ha forstått likevel.*

Noen, som Gro, ville holde dette for seg selv, men noen av de andre jentene lovte også å være tause om det, selv om de ikke ville. Det de da opplevde var at deres lovnad om å være tause ble et løfte de måtte holde. Anne opplevde det slik da han lot henne gå etter å ha krenket henne: *Du må love meg at du ikkje fortel nokon at du har vore her.* Hun lovte det, for

hun ville bare komme seg bort, men konsekvensen av at hun hadde lovt det ble at det ble en selvfølge for henne å holde det for seg selv. *Anne hadde lova å ikkje seie noko om dette til andre, og det var heilt sjølv sagt for henne å halde dette løftet.* Oddhild opplevde det også å bli bundet på den måten: *Men han tok ikkje på seg ansvaret for det som skjedde, han sa berre at han angra og hadde det så fælt. I tillegg måtte eg love å ikkje fortelje noko til andre. Eg lova han det og vart på den måten bunden.* Krenkeren hennes brukte det at han ba om unnskyldning og angret som et middel for at hun skulle holde det som hadde skjedd for seg selv. Han kneblet henne med hennes eget verdisyn om at når man angret skal man få tilgivelse. Tone hadde en bakgrunn som hun selv mente ga henne mindre troverdighet enn predikanten. For henne følte det derfor ikke som om hun hadde noe valg i forhold til å holde det for seg selv. Hun hadde alt å miste dersom hun fortalte det til noen. Hun prøvde å bryte kontakten med krenkeren, men han ordnet sånn at de skulle arrangere møte sammen. *Då kunne ho ikkje nekte, for andre måtte ikkje forstå noko. Dei kom ikkje til å tru henne dersom ho fortalde sanninga. Predikanten hadde jo ein sterk posisjon. (...) Tone hadde ikkje nokon posisjon som gjorde henne truverdig – ho hadde ikkje eingong kristen bakgrunn.*

7.2 Selvbebreidelsen – ”Kva har eg gjort?”

Ingen av kvinnene opplevde umiddelbart etter krenkelsen at det var en krenkelse de var blitt utsatt for. På grunn av omstendighetene og den måten predikanten oppførte seg og omtalte det som skjedde, satt de alle igjen med en følelse av at dette var deres egen skyld. Også Anne, som klarte å gjøre motstand mot predikanten og ikke kjente han fra før, lurte på om det var hennes egen feil da han hadde kastet seg over henne inne på hytta på leirområdet. *Talaren hadde jo sagt at han hadde fått så god kontakt med henne. Kanskje ho hadde sagt eller gjort noko som førte til at han misforstod?* Dette viser hvor stor makt mennene hadde over hvordan kvinnene tenkte om dem. De hadde alle fått forkynt at sex tilhørte ekteskapet og var en synd før man var gift. Det falt dem ikke inn at dette var noe de ikke selv var skyld i. Den umiddelbare tanken for de som opplevde at krenkeren gjennomførte samleie med dem var at de hadde hatt sex før ekteskapet og syndet mot Gud. Gro forteller hva hun tenkte om krenkelsen i etterkant: *Kva har eg gjort? Jo, noko av det verste eit menneske kan gjere.(...) Inni meg følte eg meg urein og stygg og tenkte at eg ikkje hadde fått så mange smil frå dei*

andre dersom dei verkeleg hadde visst. Tone opplevde også at tankene dreide seg om synden hun selv hadde begått: Eg gret og var så fortvila. Og for ei stor synd eg hadde gjort. Krenkeren hadde sagt til henne før og under krenkelsen at hun ikke måtte tro hun var noe betre enn noen andre. Men det var ingen fare for at eg skulle føle meg betre enn andre. Eg kjende meg forferdeleg, stygg, skiten og syndig.

Fem av de seks kvinnene tok direkte kontakt med predikanten etter krenkelsen og ga uttrykk for at de slet med det som hadde skjedd og at de satt med stor skyldfølelse i forhold til Gud. *Eg let ideala og forbilda vere i fred og plasserte feila hjå meg sjølv. Men siden dette var min feil, så måtte eg gjere opp for meg i forhold til predikanten.* De hadde alle et håp om at predikanten skulle møte dem på dette, siden han hadde vært så god å prate med før krenkelsen. Gro oppsøkte predikanten på et møte. *Eg hadde gjort noko gale og måtte få sagt til han at dette ikkje var rett av meg. Han svara at eg måtte ikkje tenkje på det, for det var ikkje noko gale.* Før hun oppsøkte han hadde hun håpt at de kunne prate sammen og få ting rett overfor Gud, men predikanten så ikke hennes side: *Han møtte meg ikkje, avviser skuldkjensla mi med å seie at det ikkje var gale.(...) Eg fekk ikkje legge av meg den tunge børa mi. No var eg heilt åleine.* Heller ikke Heidi ble møtt av krenkeren når hun tok opp det som hadde skjedd. *Heidi hadde svært vondt samvit etter det som hende, for det ho hadde vore med på, var gale og synd mot Gud. Dette tok ho opp med predikanten, men han sa til henne at dette var ikkje gale, og ho fekk høyre at dette snakka me aldri om.* Hun ga seg ikke og viste til slutt predikanten bibelvers for å fremme sin sak. *Situasjonen var vond for Heidi, for ho var overbevist om at ho hadde synda. Predikanten ville ikkje høyre på det, men då siterte ho noko frå Bibelen der det stod at slike handlingar som dette var gale. Og etter at ho hadde sitert bibelversa for predikanten, sa han at han forstod kva ho meinte. I dagboka si skreiv ho etter dette: "Me har blitt einige om me ikkje skal gjere dette meir."* Fellestrekkene i mange av historiene er hvordan krenkeren legger ansvaret over på den utsatte eller legger det frem som om dette var noe de begge var med på. For Heidi ble dette veldig klart en gang predikanten hadde tilbydd seg å kjøre henne hjem, men veien ble for lang og de "måtte" overnatte på veien. *"Du skulle ikkje pressa meg til å køyre," sa han til Heidi, og ho følte då at det var ho som var ansvarleg for situasjonen dei no var i.(...)Dersom dei skulle overnatte i bilen, så greidde ikkje han å styre seg.(...)Ho hadde ført predikanten opp i ein situasjonen som var vanskeleg for han – no måtte ho ta ansvar.* Oddhild opplevde også å være den som tok

kontakt med predikanten og sa i fra at dette var synd. *Det vonde samvitnet tyngde meg, men predikanten forstod ikkje det. Kontakten med han kunne eg ikkje kutte, og eg skulle framleis lage mat til han.(...) Han gav meg framleis hjelp, støtte og omsorg i deg som var vanskeleg.(...)Til slutt greidde eg ikkje meir og sa tydeleg til predikanten at dette var gale, det var synd. Då la me oss på kne og bad til Gud om tilgjeving.* Også her ser man hvordan predikanten lar kvinnene tro at dette er noe de selv har vært en aktiv del av og som de trenger tilgivelse for. Aud opplevde at krenkeren la alle kort på bordet da han ble konfrontert med det som hadde skjedd. Det viste seg at han hadde hatt relasjoner til mange andre kvinner i forsamlingen på samme tid. Måten han la det frem på gjorde at det fremstod som at det dreide seg om utroskap og Aud opplevde at det ble forventet at hun skulle be kona hans om tilgivelse for det som hadde skjedd. Han innrømte det som hadde skjedd, (...)men samstundes spurde han Aud kva ho hadde gjort mot kona hans, noko ho opplevde som ei anklage mot seg. Han sendte også et brev til Aud i ettertid, der han tilsynelatende ba om tilgivelse for det som hadde skjedd, men der han viser at Aud står ansvarlig for de syndene hun har gjort. *Eg, og eg aleine, har leidd deg til å synde mot Gud og menneske. Kan du tilgje meg?*

7.3 Fellesskapet og andre menneskers frelse betydde alt - "Ei sjel er verdt meir enn heile verda"

Alle kvinnene hadde sterk tilknytning til misjonsarbeidet og tidligere har jeg sett på hvordan deres forhold til Gud og misjonsarbeidet gjorde at predikantene fikk makt over hvordan de tenkte. I etterkant av krenkelsene var kvinnene usikre i forhold til hvordan dette fremstod. Predikantene hadde fremtredende roller i misjonsarbeidet og Guds rike. Det ble derfor spesielt viktig for mange av kvinnene at deres krenkere skulle få fortsette sitt arbeid for misjonen og Gud. Det var utenkelig at de selv skulle være grunnen til at en mann som betydde så mye for Guds rike og for andre menneskers frelse måtte avslutte sitt virke. Gro forteller at det var viktig for henne at predikanten "kom på rett plass" for henne igjen etter krenkelsen. Hun hadde intervjuet han og når hun skulle redigere intervjuet i etterkant av krenkelsen ble det viktig for henne å opprettholde det bildet hun først hadde hatt av han for andre. *Eg fortel kor heldig eg var som fekk intervju med denne kjende predikanten til sending*

denne veka.(...) Me hører på opptaket, på alle fine orda om Gud. No kom predikanten på "rett plass" for meg att. Det var slik som han var i programmet som var det rette bilete av han. Hun opplevde også at hun ville beskytte han. "Kva skulle eg gjere dersom eg var gravid? (...) Eg bestemte meg for at ingen skulle få vite kven far til barnet var, det hadde øydelagt for predikanten. Eg var forberedt på mykje vondt snakk, men no fekk alle heller sjå korleis eg verkeleg var!(...)mensen kom (...). Men denne tida, då eg tenkte så mykje på at ingen måtte vite kven faren var, gjorde at eg tok på meg ei sterk "beskytterrolle" i forhold til predikanten. Difor laga eg min eigen versjon av denne kvelden. Det var eg som hadde gjort noko gale – kanskje eg hadde lokka og freista han? Oddhild opplevde det også på samme måte: Til andre snakka ho positivt om denne mannen og sa at han hadde vist henne omsorg då ho hadde det vanskeleg.

Det var heller ikke noe alternativ å fjerne seg fra bedehuset eller misjonsarbeidet. Alle kvinnene hadde sterkt tilknytning til den sammenhengene krenkelsene skjedde i, og hadde mye å miste dersom fellesskapet skulle bli borte for dem. Eg ville ikkje miste tilknytninga til misjonsarbeid. (...)Dersom eg ikkje var god nok i misjonen, så var eg vel heller ikkje god nok for Gud. Og han ville eg ikkje miste. Resultatet var da at de ble i det arbeidet de hadde stått i før krenkelsen, for at de selv kunne få beholde fellesskapet, men mest fordi predikanten betydde så mye for menneskene og Guds rike. Gro forteller det slik: Denne predikanten fekk føre mange sjeler til Gud. (...) Tenk om han måtte slutte å reise! Då kom jo færre menneske til Himmelen, og det kunne ikkje eg vere årsak til.(...)Dessutan hadde eg høyrd og trudde på at Bibelen seier at ei sjel er meir verdt enn heile verda. Heidi opplevde direkte press fra krenkeren på dette området. Hun hadde brukt tid sammen med predikantens mor, men da han sa senere at hun måtte komme og se etter moren hans igjen, ville hun ikke. Viss du ikkje kjem, så får du eit liv på samvitet. Viss eg ikkje får gå på møte, så er det nokon som ikkje vert frelst.(...)Skulle ho som var så syndig frå før, hindre at andre møtte Gud? Hun hadde et sterkt ønske om å kunne bli brukt av Gud på samme måte som predikanten hadde blitt det./ starten, då tillita vart bygd opp, såg eg på ein måte Gud då eg møtte predikanten. Og eg kunne jo ikkje setje meg opp mot Guds vilje, for eg ynskte så sterkt at andre skulle bli frelst, og predikanten vart brukt av Gud og æra av menneske. Han kontrollerte store deler av livet hennes under trusselen om at andre menneskers frelse stod på spill. (...)dersom ho ikkje hadde skjørt på seg, så nekta han å gå på kaffibesøk etter møtet. Heidi tok sjølv sagt på seg

skjørt. Viss ikkje var det jo hennar feil at misjonsfolk ikkje fekk predikanten på besøk.(...)Eg trur ikkje eg ana kva press eg var under.(...)Predikanten skrytte offentleg av meg, utetter så alt så fint og åndeleg ut, og mange kom på møta for å høyre forkynninga hans.(...)Då såg eg ikkje den makta han hadde over meg og dei midla han nytta for å få meg i den situasjonen. Skulle Gud få bruke meg, så måtte predikanten få ha sex med meg – det var "same pakka".

To av kvinnene, Aud og Oddhild, opplevde at predikanten viste stor anger i forhold til det som hadde skjedd. De konfronterte krenkeren med den synden de opplevde hadde skjedd og ble møtt av hans tilståelser og anger. Dette kneblet også deres mulighet til å ta noe mer oppgjør med mannen. Han hadde bedt om tilgivelse og da hadde man lært at man skulle tilgi. Hvis ikke var man heller ikke selv noe godt medmenneske. Oddhild prøvde å bryte kontakten med predikanten, men opplevde at han brukte henne på en ny måte i etterkant av krenkelsene. *Kontakten med predikanten vart ikkje heilt broten, men eg følte at rolla i forhold til han var snudd om. Han sa til meg at han angra så veldig, og at han hadde det så fælt. På einmåte vart eg nok sjelesørgjar for predikanten, og eg syntes veldig synd på han.* Aud gav også uttrykk for at hun syntes veldig synd på mannen som hadde krenket henne. Hun hadde selv mistet sitt verv på grunn av "umoralsk" oppførsel, mens predikanten ble flyttet til et annet sted og fikk en ny tjeneste er. *Då var han veldig audmjuk og sa til misjonsleiinga at han no såg at han ikkje hadde vore kristen før, fyrst no hadde han sett sanninga. På denne tida var eg glad for at mannen fekk halde fram i misjonen, eg syntes nok synd på han og hadde ei enorm skuldkjensle for det eg hadde gjort.*

7.4 Oppsummering

I tiden etter krenkelsen hadde skjedd opplevde kvinnene det som veldig viktig at ingenting skulle komme ut. Noen av kvinnene påla seg en selvpålagt taushet på grunn av at de hadde syndet mot Gud og ikke ville at noen andre skulle vite det forferdelige de hadde gjort. Noen av kvinnene opplevde at krenkeren sa til dem at de ikke måtte fortelle dette til noen. Grunnlaget for at de skulle være tause var ikke at det som hadde skjedd var galt, men at ingen andre ville forstå det. De av kvinnene som lovte å være tause, forble tause. De

opplevde at når de hadde lovt noe måtte de holde det, og på den måten kneblet krenkerne kvinnene. Det er verdt å merke seg at ikke alle predikantene fikk kvinnene til å love taushet, men det var likevel naturlig for kvinnene ikke å si noe. Det kan virke som krenkerne var trygge på at dette uansett ville bli mellom dem og den utsatte. Noe av grunnen til at kvinnene holdt det som hadde skjedd for seg selv var at det uansett ville bli vanskelig å bli trodd. Predikantens posisjon ville gjøre det vanskelig for kvinnene hvis de sa noe.

Selvbekreidelsen står sterkt i fokus hos kvinnene. De hadde opplevelsen av at de hadde begått en stor synd. De så på det som en gjensidig handling og følte på at de hadde hatt sex før ekteskapet og dermed begått en stor synd. De konfrontasjonene som ble gjort i etterkant var preget av at kvinnene tok kontakt fordi det var vanskelig å leve med den synden de hadde gjort. Ingen av kvinnene opplevde seg møtt på dette i første omgang, men noen fikk etter hvert predikanten til å innrømme at dette ikke var riktig. Da han innrømmet dette var det med undertoner som at de begge hadde del i skylden og de måtte begge be Gud om tilgivelse sammen. Krenkeren lar den utsatte tro at dette er hennes feil i like stor grad som hans og gjør ingenting for å rette opp dette inntrykket når kvinnen kommer med sin fortvilelse. Det ble også viktig for kvinnene at predikantene måtte få fortsette sitt arbeid for Gud. Uavhengig av hva som hadde skjedd ville ikke kvinnene at de selv skulle være en grunn til at predikanten skulle slutte i sin tjeneste. De inntok en beskytterrolle overfor krenkeren og brukte en hver anledning til å snakke positivt om han. De hadde hele tiden tanken på andres frelse og at de selv ikke måtte være en grunn til at andre ikke skulle komme til himmelen. Dette ble også brukt av en av predikantene som et argument for at Gud skulle få gjøre sitt verk. Hennes uvilje mot å gjøre det han ville begrenset hvordan Gud fikk bruke både han og henne. To av kvinnene opplevde at predikanten etter en tid tok kontakt og angret veldig på det som hadde skjedd. Dette førte til at kvinnene måtte ta hånd om han og synes synd på han på grunn av hans anger og fortvilelse. Dette gjorde at det ble enda viktigere for dem at predikanten fikk holde på i sitt arbeid, for han hadde vist at han angret. En av kvinnene understreker at hun i ettertid ser hvordan denne angeren ble brukt som et middel for å kneble henne fra å si noe og for å få henne til å synes synd på han.

I tiden etter krenkelsen viser predikantene mange sider som understreker hvordan de bruker sin posisjon og kunnskap som et maktmiddel for å få det som de vil. De utnytter kvinnenes

ønske om andres frelse til å holde dem tause om hva som har skjedd og lar dem leve i troen på at dette var noe de selv var en del av i like stor grad som krenkeren. Dette viser de også når kvinnen konfronterer dem. De har muligheten til å gjøre opp for seg, men lar kvinnene ta sin del av skylden og gå i tro på at de har syndet mot Gud og trenger tilgivelse. Kvinnenes ønske om at gjøre det som gagnet Guds rike mest ble brukt og gjorde at krenkeren hele tiden kunne vite at kvinnen ikke ville gjøre noe overilt eller skade han på noen måte.

Teori

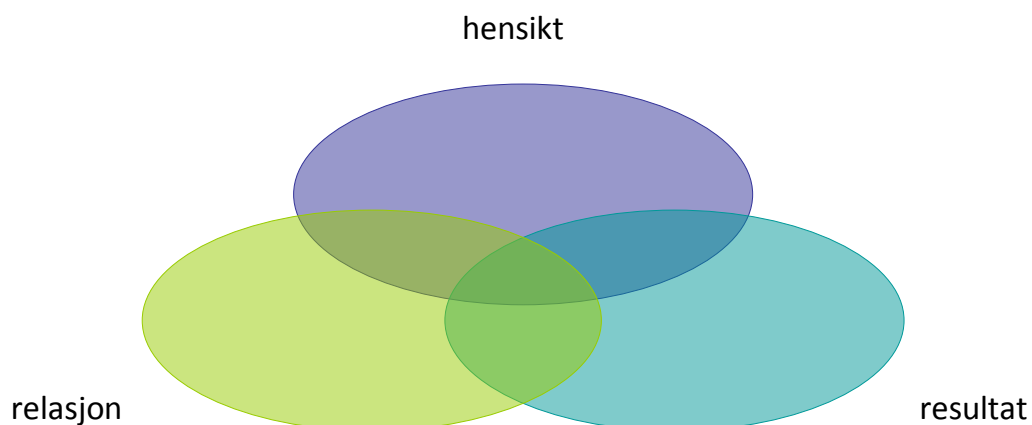
I teorien vil jeg fokusere på de tre sentrale begrepene i min problemstilling som er makt, seksuelle krenkelser og kristne fellesskap. Ved å utdype disse tre begrepene vil jeg underbygge innholdet i min problemstilling, samtidig som jeg vil ha på plass sentral teori i drøftingen min. I delen som omhandler makt har jeg i hovedsak brukt boken "Om makt – teori og kritikk" som Engelstad har vært redaktør for. Den har flere artikler med ulike innfallsvinkler på makt. Jeg har også brukt James Polings bok "The abuse of power", som er en bok om misbruk av makt i et teologisk perspektiv med spesielt fokus på det pastorale og menighet. I tillegg til disse bøkene har jeg henvist til en del annen litteratur for å underbygge påstander og få et bredere grunnlag for det som skrives. Resultatet av analysen av historiene og den teorien som blir lagt frem i teorikapittelet vil danne grunnlaget for drøftingen senere i oppgaven.

8 Maktbegrepet

Makt er allment og velkjent begrep. Det blir brukt i mange sammenhenger og det blir tillagt mange ulike betydninger alt etter hvilke kontekst det blir sagt i. Men det er flere som har prøvd å definere makt og det er mange forskjellige definisjoner i omløp. For å kunne snakke om makt på en måte som flest mulig kan kjenne seg igjen i er det nyttig å se på de definisjonene av makt som har blitt utformet av kjente teoretikere. Engelstad trekker frem

tre definisjoner av makt som tydeliggjør tre ulike sider ved begrepet. Den første er Webers definisjon som lyder slik: *Makt er ett eller flere menneskers sjanse til å sette igjennom sin egen vilje i det sosiale samkvem, og det selv om andre deltakere i det kollektive liv skulle gjøre motstand.* Robert Dahl definerer det som: *A har makt over B i den grad A kan få B til å gjøre noe som B ellers ikke ville gjort.* Foucault kom med denne definisjonen: *Maktutøvelse (...) er en måte som visse handlinger påvirker andre handlinger på.*¹⁷ Disse tre definisjonene trekker frem tre ulike dimensjoner av makt og utfyller hverandre ved å bli satt sammen. Hver for seg ville definisjonene bli for svake og endimensjonale, men sammen skaper de en forståelse. De tre dimensjonene som kommer frem er at makt er *relasjonell*, avhengig av *resultat* som må være følgen av en *hensikt*. Engelstad har laget en modell for å bedre forklare hvor han mener skjæringspunktet mellom definisjonene ligger.¹⁸ Når man kombinerer tre definisjoner på denne måten får man med flere dimensjoner av maktforståelse og man har et bedre grunnlag for å diskutere hvilke sammenhenger makt gjør seg gjeldende.

¹⁹

---

¹⁷ Engelstad 1999:17

¹⁸ Engelstad 1999:18

¹⁹ I Engelstads bok blir de tre dimensjonene i modellen omtalt som hensikt, relasjon og årsakssammenheng. Jeg fant det mer hensiktsmessig å bruke ordet resultat enn årsakssammenheng, da det var ordet som ble brukt i teksten.

I skjæringspunktet mellom de tre dimensjonene kommer maktforståelsen frem. Både relasjonen mellom maktutøveren og den andre, hensikten med handlingene og årsakssammenhengen samt resultatet av maktutøvelsen må være med. *En slik avgrensning kan virke vel snever, men det er viktig å se at det er betydelig variasjon innenfor hver av disse dimensjonene.*²⁰ Disse variasjonene må med, men for å få et maktbegrep som har mer innhold er det kombinasjonen av forståelsene som vil gi mening i flest sammenhenger. Problemet med en slik teori er at noen former for maktutøvelse kan utelukkes som makt fordi det ikke passer inn i denne modellen. Forståelsen av makt er kompleks og i denne sammenhengen kan formene for makt virke uklare og mange vil spørre seg om det i det hele tatt dreier seg om et maktmisbruk. I forhold til maktforholdet mellom en krenker og en utsatt, kan man spørre seg om det er riktig å forholde seg til en definisjon basert på relasjon, resultat og hensikt hvis en eller flere av disse sidene ikke er med i relasjonene. I forhold til bruken av ordet hensikt blir det en veldig subjektiv sak. En krenker trenger ikke å ha som hensikt at han vil begå en krenkelse. Han kan ha gjort seg opp et bilde av en gjensidig relasjon og tro at det han gjør er noe helt annet enn opplevelsen den utsatte sitter med. I en maktutøvelse må derfor alltid den utsattes side være utgangspunktet for definisjonene. Om det har skjedd en maktutøvelse vil alltid basere seg på den utsattes opplevelse av det som har skjedd og ikke krenkeren. Hensikten fra krenkerens side blir da ikke relevant hvis den utsatte sitter igjen med opplevelsen av avmakt og å være utsatt for en negativ maktutøvelse. I begrepsavklaringen gjengir jeg en definisjon som tar dette til etterretning og ser på makt i denne sammenhengen som tillitsmakt og definerer makten ut fra den konteksten relasjonen er i.

8.1 Relasjonell makt

Det som går igjen i Weber og Dahls forståelse av makt er det å få noen til gjøre det en selv vil. Det er nok for mange det de tenker på når det blir snakk om maktutøvelse. Det å ha makt betyr at man kan få gjennom sin vilje i ulike situasjoner. Men for at maktutøvelsen skal ha noe grunnlag å utøves på kreves det en form for relasjon mellom de to partene. Under

---

²⁰ Engelstad 1999:17

forrige punkt blir relasjonen mellom maktutøver og den andre fremhevet som et viktig element i maktutøvelsen. *Makt forutsetter at noen forholder seg til andre og kan påvirke deres handlemåte.*²¹ Relasjonen er et viktig grunnlag for at makten skal ha noen kraft. Påvirkningskraften er ikke så stor dersom det ikke foreligger en form for relasjon der de underliggende følelsene for relasjonen vil påvirke hvor stor kraft maktutøvelsen får. Professor i teologi og veiledning James N. Poling mener at relasjonene er grunnlaget for at makten har kraft i seg. (...) *Power is actually organized by the relational webs of which we are a part. Our ability to act in effective ways depends on our connection with other persons, and with the institutions and ideas that form the basis of our experience.*²² Det er altså forholdet mellom menneskene, "the relational webs", som legger grunnlaget for hvordan makt utøves. I sin ideelle form er makt i dette perspektivet noe positivt som utløper i forholdet mellom mennesker. Men fordi mennesker er mennesker kompliserer også dette forholdet mellom dem og det uttrykket makten i relasjonen får.

8.2 Formell og uformell makt – formelle og uformelle sanksjoner

Det finnes ulike former for maktforståelse, og skillet mellom den formelle og uformelle makten er et skille som er avgjørende å ha en forståelse av. Weber skiller mellom tre ulike former for autoritet og maktherredømme²³. Det er:

- Tradisjonell autoritet
- Karismatisk autoritet
- Legalrasjonal autoritet

Den tradisjonelle autoriteten er den autoritet som (...) *hadde sin basis i gitte samfunnsordninger, der for eksempel høvdingen eller presten var uttrykk for en orden som*

---

²¹ Engelstad 1999:18

²² Poling 1991:24

²³ Strand 2007:44

ingen satte spørsmålstegn ved.²⁴ Den karismatiske autoritet var den autoritet som (...) hadde sitt grunnlag i det spesielle forholdet som oppstod mellom lederpersonene og dem han henvender seg til.²⁵ Den legalrasjonale autoritetsformen er basert på en fornuftsmessig orden og et system hvor man er kollektivt akseptert som offentlige tjenestemenn. Webers forståelse av autoritet kan man bruke som et verktøy til lettere å se hvilken form for makt som blir utøvd, og om den maktanvendelsen som blir gjort blir gjort på grunnlag av personlige egenskaper eller et gitt mandat.

Noe makt er lett å se fordi det nettopp er makt man har fått gjennom mandat. Det kan være den makten man har gjennom den stillingen de innehar, eller et engasjement. Det er makt som er lagt ned i stillingsinstruksene og som man anerkjenner og gjenkjenner. For mange er det en slik form for makt man søker, da den ofte også kan gi økonomisk profitt og fordi den er en åpenbar form for makt som er synlig for alle som er rundt. På mange måter er det også en makt det er lett å forholde seg til, fordi den er så åpenbar. Det er en formell makt som ofte er institusjonalisert.²⁶ Makt som ligger i regelverk og retningslinjer, og som folk rundt tar for gitt fordi det er del av et formelt system. Men en annen form for makt er den makten som ikke så lett lar seg gjenkjenne gjennom konkrete handlinger eller tvang. Det er den form for makt der makthaveren kan utføre maktutøvelse med trusler om andre former for sanksjoner. Som oftest er det (...)ikke nødvendig for en makthaver å bruke tvang for å få sin vilje. Som oftest er det tilstrekkelig å true – eksplisitt eller implisitt, så lenge budskapet blir forstått – med å bruke negative sanksjoner²⁷. Sanksjonene kan være varierende, men fellestrekket er at det er en sanksjon som den utsatte ikke klarer å leve med. Formelle sanksjoner er på mange måter lettere å forholde seg til. Det kan være bøter, fengselsstraff, samfunnsarbeid eller avskjedigelse. Selv om dette er sanksjoner som er vanskelige i seg selv, er det lett å forholde seg til i den form at det er noe konkret og i mange tilfeller noe som man kan sone eller betale, og så er man til en viss grad ferdig med straffen. Uformelle sanksjoner kan være utestenging fra sosiale settinger, baksnakking, latterliggjøring og andre

---

²⁴ Strand 2007:44

²⁵ Strand 2007:44

²⁶ Repstad 2002:16

²⁷ Engelstad (red.)1999:224

sanksjoner som kan føre til store utfordringer sosialt, og kan påvirke selvbildet på en annen måte enn formelle sanksjoner. Det som også viser seg er at de sanksjonene som det trues med eller som har blitt gitt får ofte større konsekvenser når man er en del av et lite samfunn. *Sanksjonene har ofte større virkning og kraft i små oversiktlige samfunn enn i store, blant annet fordi de blir så synlige for alle.*²⁸ Når man ikke har så mange alternativer i forhold til sosiale settinger og status kan de uformelle sanksjonene få større kraft og være en stor trussel for enkeltindividet.

8.3 Gud som maktmiddel

Det som er spesielt med seksuelle krenkelser i kristne fellesskap er at det er en åndelig side. Det er relasjonen med Gud, sjelesorgen, syndsforlatelse og retningslinjer for livet som man ikke nødvendigvis finner så mange andre typer fellesskap. *Krenker er ofte en åndelig autoritet som blir sett opp til som en sann formidler av Guds Ord.*²⁹ Denne dimensjonen ved relasjonen mellom krenker og den utsatte blir ofte et maktmiddel som gir et ekstra overtak for krenker. Når man er en åndelig autoritet vil man ha stor innvirkning på dem man er leder for, og man vil ofte bli sett på som en som vet hva som er riktig. Et eksempel på det er at en sjelesørger vil ha en mer dyptgående påvirkning og relasjon til en konfident enn man finner i mange andre relasjoner. *Grunnen er at sjelesørgeren ikke bare sitter der i kraft av sitt eget fag og sin egen dyktighet. Han representerer og formidler noe fra en allmektig og allvitende Gud som har all makt i tid og evighet.*³⁰ Dette er voldsomt og omfattende og i en sjelesørgerisk relasjon vil sjelesørgeren representerer Gud for konfidenten. En sjelesørgerisk relasjon tar for seg livsviktige og identitetsskapende emner og er ofte et sted for syndsforlatelse, forbønn og skriftemål. Det er mennesker i veldig sårbare situasjoner og Førsvoll understreker sviket i å misbruke en slik relasjon: *Jo større sårbarhet, jo større svik*³¹.

---

²⁸ Fyrand 2004:30

²⁹ Kleiven 2004:41

³⁰ Førsvoll 2003:181

³¹ Førsvoll 2003:181

8.4 Patriarkatet

Patriarkatet er et system for menns dominans over kvinner og baserer seg på teorier som gir uttrykk for feministisk samfunnskritikk³². Dette er en motsetning til de tradisjonelle forståelsene av begrepet patriarkat, for de nye teoriene ga rom for nye tolkninger og forståelse av innholdet. Teoriene vokste frem på 1970-tallet. *Kvinnens underordning i forhold til menn på en rekke samfunnsområder førte til en fremvekst av teorier som kunne forklare menns dominans.*³³ Denne forskningen ble viktig for feministbevegelsen og det var en utbredt tanke at samfunnet på ulike måter bygget opp under mannens dominans over kvinnen. Det var ulike retninger innenfor denne type tenkning, og de la skylden for mannlig dominans på forskjellige årsaker. Det var blant annet at synet på kropp og seksualitet var årsaken til kapitalismen, kjønnsbestemt arbeidsdeling og mannsdominert velferdsstat. Denne formen for tenkning var ikke så utbredt i Norge³⁴, men det viser tendenser i et skifte i måten man så på forholdet mellom mann og kvinne.

Poling mener at patriarkatet er en form for struktur som skaper en maktubalanse i forholdet mellom kvinner og menn. Han mener også at det er en årsak til misbruk av makt. *What appears to some to be an equal struggle between men and women is actually a structure of domination in which women have fewer resources and choices to protect themselves from abuse.*³⁵ Det er én ting å kjempe mot samfunnsstrukturer på dette området, men det er også relevant å se på dette i mindre fellesskap. I Eva Lundgrens bok "I Herrens vold" (1985) forteller kvinner om sin opplevelse av vold og overgrep i ekteskapet. Det er detaljerte beskrivelser av hvordan kvinner blir undertrykket av sine menn, og opplever at mennene argumenterer ut fra Bibelen om kvinners plikt til å underordne seg sin mann. Det blir også referert til de ulike organisasjonene ekteparene hørte til og hvordan de, enten aktivt ved å bekrefte mannen eller passivt ved å tie, anerkjente det kvinnene ble utsatt for som nødvendig. Dette viser en kultur som forhåpentligvis ikke lenger er så utbredt, men som på

---

³² Engelstad (red.)1999:151

³³ Engelstad (red.)1999:151

³⁴ Engelstad (red.)1999:152

³⁵ Poling 1991:30

den tiden gjorde at menn kunne misbruke og dominere kvinner uten at det ble fordømt av de kristne fellesskap de tilhørte.

9 Seksuelle krenkelser

Seksuelle overgrep preger overskrifter i media med jevne mellomrom. Det er noe som de fleste har hørt om og har et eller annet forhold til. Det må i de fleste sammenhenger likevel presiseres, fordi det ikke er et begrep som kan stå for seg selv uten forklaring. I denne oppgaven har jeg derfor valgt ikke å bruke betegnelsen seksuelle overgrep, men bruke seksuelle krenkelser. Grunnen til det er at det finnes forskjellige grader av seksuelle krenkelser i juridisk term og det skilles mellom seksuell omgang, seksuell handling og seksuelle overgrep.³⁶ Denne avgrensingen er viktig i den strafferettslige siden av en seksuell krenkelse der straffen skal måles etter hvor grov krenkelsen er. Da blir detaljene og det eksakte handlingsforløpet viktig, men i denne sammenhengen får det mindre viktig betydning. Det er klare forskjeller på hvor omfattende og grov en seksuell krenkelse kan være, men i denne sammenhengen vil jeg ikke skille mellom alvorlighetsgraden av overgrepet, men sammenfatte alle former for overgrep med å bruke begrepet seksuell krenkelse. I begrepsavklaringen skrev jeg at jeg ville bruke Kleivens definisjon på seksuelle krenkelser.³⁷ Ved å bruke denne definisjonen blir heller ingen overgrep for små til å komme med i problemstillingen. I denne sammenhengen vil det derfor være mest hensiktsmessig å bruke begrepet krenket i stedet for de juridiske termene, da de ofte er ladet med hvilke konkrete handlinger som er begått. Handlingene er viktige, men det viktigste er den enkeltes opplevelse av å bli krenket, og hva som gjorde det mulig at noe slikt kunne skje.

Hva er seksuelle krenkelser? Er det et fysisk overgrep? Er det noe subjektivt og personavhengig? Vil noen kunne betrakte noe som seksuell krenkelse som andre ikke ville

---

³⁶ Kleiven 2004:21

³⁷ Jmf pkt 3.3

merke seg ved? Det er mange spørsmål og like mange svar når det kommer til seksuelle krenkelser. Det viser seg ofte i hvordan mennesker rundt en sak reagerer. "Er det ikke heller snakk om utroskap? Hun la jo opp til det da..." Slike bemerkning er med på å tilsløre problematikken og plassere ansvaret hos de som ikke skal ha det. For å få en bedre forståelse av hva det virkelig dreier seg om vil jeg gå inn på noen sider ved problematikken rundt krenkelsene.

9.1 Menneskesyn

For å forstå hvordan et menneske kan bli krenket er det viktig å se på hvilket menneskesyn som gjør seg gjeldende. Det er mange måter å se på mennesket på og Kleiven viser til det helhetlige menneskesynet. *Mennesket er helt og udelelig som et kroppslig, psykisk, åndelig og relasjonelt individ. Det betyr at overgrep også involverer alle disse ulike sidene av mennesket, og at overgrep har konsekvenser for hele mennesket.*³⁸ Dette viser at det er flere sider ved mennesket som blir rammet av et overgrep. Krenkelsen er veldig åpenbar når det kommer til overskridelser av de fysiske grensene, mens de andre sidene ved overgrepet kan være vanskeligere å forholde seg til og sette ord på. En berøring eller gjentatte kommentarer og hentydninger kan også være veldig ødeleggende for de som opplever det. Seksuelle krenkelser er mer enn tekniske termer og handler om mennesker som har blitt utsatt for noe som aldri skulle skjedd. Det handler åpenbart om et kroppslig overgrep, i noen tilfeller også med fysisk makt som element i krenkelsen. Men i tillegg handler det om det utsatte menneskets opplevelse av hva som har skjedd. Skammen, hemmeligholdet, selvbildet og forholdet til andre mennesker påvirkes av det den utsatte har opplevd. *Mennesket er imidlertid helt og udelelig.(...) Det går ikke an å isolere en eller flere mer eller mindre defekte bestanddeler fra resten av mennesket uten at det påvirker helheten.*³⁹ Fordi mennesker nettopp er udelelig vil også opplevelsen av en seksuell krenkelse gjøre noe med det mennesket som opplever det. Når tilliten til en person man trodde man kjente blir brutt på den måten gjør det noe med virkelighetsforståelsen til den utsatte. Det de trodde var sant

---

³⁸ Kleiven 2004:41

³⁹ Kleiven 2004:23

og som de tok for gitt blir røsket opp med roten uten noen forklaring, og det kan gi et behov for å reorientere seg i forhold til seg selv og andre.

I arbeidet med denne type problemstilling er det derfor viktig å holde frem at krenkelsen skjer av hele mennesket og ikke bare av det fysiske. I en seksuell krenkelse blir ikke bare kroppen utsatt for et overgrep, men også de tillitsforhold og relasjoner som er mellom den utsatte og krenkeren. Det at et menneske blir krenket er også en subjektiv opplevelse. Ingen kan si til en annen at de ikke har blitt krenket hvis de selv har følelsen av å ha blitt krenket.

10 Kristne fellesskap

Det kristne fellesskapet er ikke en ensartet gruppe mennesker som fungerer på en gitt måte sammen. Ulike menigheter og ulike kirkeretninger har forskjellige uttrykksformer og har ulik struktur. Lederskap, forkynnelse og hva som legges vekt på som viktig blir utøvd med store variasjoner. Men det er ofte snakk om tette, små samfunn med sterke bånd mellom de menneskene som hører til der. I de sakene der seksuelle krenkelser har fremkommet i kristne fellesskap er det en fellesnevner at det er vanskelig å forstå for de som er i fellesskapet. *Kristne forsamlinger har (...) etiske idealer som gjør at en del mennesker tror at overgrep er utenkelig, i hvert fall i vår forsamling.*⁴⁰ Man føler at man kjenner de man bruker så mye tid sammen med og har så stor tillit til. Kristne fellesskap vil også påberope seg å ha noe spesielt seg i mellom. Bibelen viser til at det kristne fellesskapet skal være noe utenom det vanlige, fordi man som kristen er hellig og skal leve etter det Bibelen sier. Likevel skjer det utenkelige og forferdelige også der.

Det kristne fellesskap kan ha mange navn. Det er menigheten, kirken, bibelgruppen eller andre samlinger av kristne som søker fellesskap.

---

⁴⁰ Kleiven 2004:36

10.1 Sosiologisk vinkling på fellesskapet

Et kristent fellesskap er ikke bare et åndelig og sosialt fellesskap. Det har stor praktisk betydning for de menneskene som er en del av det. Derfor er mange av de samme sosiologiske faktorene som er avgjørende og betydningsfulle for ethvert annet fellesskap, også en del av det kristne. Et fellesskap er mennesker som fungerer sammen i et sosialt system. *Et system er en helhet. Det består av enkeltdeler, og er samtidig en helhet som ikke kan forstås isolert.*⁴¹ Det vil si at verken individene eller systemet som helhet kan forstås uavhengig av hverandre. Det er en forutsetning at man har en forståelse av begge sidene for å forstå hvordan systemet fungerer. Et sosialt system kan være av mindre eller større art og være tette eller mindre tette relasjoner. Det som er viktig er at de som er en del av systemet har en forståelse av hvilke regler og normer som ligger til grunn for strukturen i systemet. *De enkelte personenes status, maktposisjoner, roller og funksjoner betyr mye for hvilke regler som oppstår.*⁴² Forventninger og normer styrer gruppen bevisst eller ubevisst. Noen forventninger kan være reelle, mens andre kan være basert på feiltolkninger av ting vi har opplevd. Forventningene har i seg en trussel om de sanksjonene man helst vil unngå å oppleve og derfor holder man seg som oftest innenfor de normene og rammene som er satt. For mange kan også dette sosiale systemet være det eneste stedet de har sin primære kontakt og da blir det også spesielt viktig å holde seg "innenfor" og unngå reaksjoner som kan føre til at man blir utestengt og mister den kontakten man har.

Når man er en del av et slikt sosialt system har man ofte også kompliserte forhold til de som er i systemet. Mange har ulike roller de fyller og det gjør at det kan oppstå vanskelige situasjoner mennesker imellom. En leder kan også være et familiemedlem, en venn, en kollega og sjelesørger. Det kompliserer forholdet man får til mennesker rundt seg. Fortune tar også opp dette i saken hun omhandler i sin bok: *Unlike the professions of medicine or law, ministry is liable to blurring of roles: Friendships do develop with parishioners with*

---

⁴¹ Fyrand2004:28

⁴² Fyrand 2004.29

*whom one spends a great deal of professional and social time with.*⁴³ Når det skjer får man en mye mer komplisert relasjon og det er lettere at forvirring omkring hvilken rolle man har på et gitt tidspunkt kan oppstå.

10.2 Teologisk vinkling på fellesskapet

Kirken har sine bekjennelsesskrifter og i Confessio Augustana (CA) artikkel 7 står det formulert hva det kristne fellesskapet er og skal være: *Men kirken er forsamlingen av de hellige, der evangeliet blir lært rent og sakramentene forvaltet rett.*⁴⁴ Dette viser de viktigste kjennetegnene ved det kristne fellesskapet. Det legger til grunn den teologiske forståelsen av hva et kristent fellesskap skal være.

I tillegg til den forståelsen vi har av kristne fellesskap gjennom CA, har vi Bibelen som kilde for hvordan fellesskapet skal være. Der kommer det frem at det kristne fellesskapet har to sider. Det handler om at det er to typer fellesskap som utfolder seg når kristne er samlet. Det er fellesskapet med Gud, men også fellesskapet med andre kristne. Kirken er ikke et sted der man først og fremst som enkeltindivider møter Gud, men der man møter han sammen, som et fellesskap.⁴⁵ Sånn sett ser man at viktigheten av å ha fellesskap med Gud som et enkeltindivid er godt, men ikke det man først og fremst skal bruke de kristne fellesskapene til. Bibelen fremholder fellesskapet mellom de kristne som veldig viktig. I Apostlenes gjerninger blir fellesskapet mellom de første kristne beskrevet og det blir ofte holdt frem som et forbilde for menigheter i dag. I Apostlenes gjerninger kapittel to står det:

Alle de troende holdt sammen og hadde alt felles. De solgte eiendommene sine og det de ellers eide, og delte ut til alle etter som hver enkelt trengte det. Hver dag holdt de trofast sammen på tempelplassen, og i hjemmene brøt de brødet og spiste sammen med oppriktig og hjertelig glede. De sang og lovpriste Gud og var godt likt i hele folket. Og hver dag la Herren til nye som lot seg frelse. (Acta 2, 44-47)

---

⁴³ Fortune 1989:39

⁴⁴ CA art. 7

⁴⁵ Hegstad 2009:87

Det er et mål for kristne menigheter å jobbe seg mot dette idealet og det forutsetter at man gir seg til hverandre og at menigheten er det sted der man tilbringer mye tid og krefter og gir materielt. For mange er det kristne fellesskapet et sted der de får dekket mye av sine sosiale og åndelige behov og det er et sted der man investerer mye av seg selv. *Det er et fellesskap som gir identitet og tilknytning på mange plan – både sosialt og mentalt i tillegg til åndelig.*⁴⁶ Kjærligheten til Gud og til hverandre blir også holdt frem som et ideal i de første kristne menighetene. I Johannes 13, 34 formaner Jesus til å vise hverandre kjærlighet, som noe av det siste Han sier til disiplene. Dette finner vi også i brevlitteraturen i det nye testamentet. Kjærligheten fremstilles her som noe som allerede preger de kristnes innbyrdes liv, men som de formaner til i enda større grad å la prege sitt felles liv.⁴⁷ Det er disse idealene alle kristne fellesskap er bygget på og har et ønske om å være preget av. Dette viser at kristne fellesskapet er et fellesskap med de sosiologiske kjennetegn som kjennetegner et hvert fellesskap, men det er samtidig noe mer enn det. Grunnlaget for å være sammen og den samhörigheten som er mellom kristne er grunnlagt i det Bibelen sier om hva et kristent fellesskap skal være. Dette gir en tilleggsdimensjon og gjør at det hersker en større forståelse om hva fellesskapet skal være.

Drøfting

I denne delen av oppgaven skal analysen og teorien møtes i en drøfting. Når man drøfter handler det om å la de empiriske funnene møte den teorien som jeg har funnet. Sammen med funnene og teorien skal min stemme komme inn, og disse tre skal sammen utgjøre en tekst der man skal få veie funnene, teorien og min egen stemme mot hverandre og sammen med hverandre. Min problemstilling er "Hvordan kan forståelsen av makt bidra til å avklare kristne fellesskaps sårbarhet for seksuelle krenkelser?" For å svare på problemstillingen vil jeg bruke funnene i analysen min og knytte dette opp mot teorien jeg har. Det jeg vil drøfte er sårbarhetsfaktorer ved det kristne fellesskapet. Sårbarhetsfaktorer er de sidene av det

---

⁴⁶ Kleiven 2004:33

⁴⁷ Hegstad 2009:89

kristne fellesskapet som har kommet frem i analysen min av kvinnes historier. Det er de sidene som gjorde at krenkerne hadde rom og mulighet til å utføre krenkelsen. Sårbarhetsfaktorene som jeg har funnet er sider ved det kristne fellesskapet som er grunnleggende for fellesskapet og for livet som kristen. Det er derfor ikke dermed sagt at de sårbarhetsfaktorene som funnene viser er dårlig sider ved det kristne fellesskapet. Det er tvert i mot disse faktorene som er med på å gjøre det kristne fellesskapet til noe eget og til et godt sted å være for veldig mange.

Jeg har valgt å fokusere drøftingen min på sårbarhetsfaktorer på fire nivåer – systemnivå, forståelse av lederskap, ideologi og samtalen om det sårbare. Ved å dele inn på denne måten får jeg drøftet både systemet som helhet, lederne i dette systemet, ideologien de jobber ut fra og det sårbare møtet mellom to mennesker.

11 Det kristne fellesskapet – en familie

Bibelen snakker ofte om kristne som søsken. Jesus understreket det ved flere anledninger, som i Lukas kapittel åtte der han blir bedt om å møte sin mor og sine søsken: "Noen fortalte ham da: «Din mor og dine søsken står utenfor og vil gjerne se deg. Men han svarte: *Min mor og mine søsken, det er de som hører Guds ord og gjør etter det.*(Luk 8,20) Dette er et eksempel på at Jesus sier at vi er alle søsken, og dermed indirekte sier hvilket forhold vi skal ha til hverandre. *Et motiv som går igjen i svært mange tekster, er tanken om den gjensidige kjærligheten mellom de troende.*⁴⁸ Å bruke familiære ord om relasjoner på denne måten er et sterkt virkemiddel om hvordan relasjonen skal være og hvilken betydning den har. Det er åpenbart at Jesus sa dette for at menneskene skulle forstå hvordan de skulle være mot hverandre og hvilket spesielt bånd som knyttet alle de kristne sammen. Denne måten å snakke på er også utbredt innfor kristne fellesskap i dag. Det er vanlig å omtale hverandre som søsken, brødre og Gud som alles Far. Dette er det mye teologi i med tanke på hvordan man omtaler Gud som alles Far og hvilke konsekvenser det får for menneskene, men det får

---

⁴⁸ Hegstad 2009:89

også mange praktiske konsekvenser for hvordan et kristent fellesskap fungerer. Relasjonene mellom mennesker i kristne fellesskap farges av idealet om at de skal elske hverandre som søsken. *Et viktig trekk ved denne kjærligheten er at den ikke er noe abstrakt prinsipp, men noe som uttrykkes i konkrete relasjonsformer og handlemåter de troende imellom.*⁴⁹ De skal elske hverandre, tilgi hverandre og dele sine liv med hverandre. Dette er gode idealer å leve etter når de blir gjort i en likeverdig relasjon der man forholder seg til hverandre som nettopp søsken. Problemene kommer når disse idealene blir brukt som mal for en relasjon som ikke har maktbalanse og der den ene kan tillate seg å misbruke relasjonen til egen vinning.

Reimund Førsvoll beskriver likhetstrekk mellom incest i innenfor en familie og seksuelle krenkelser begått av en sjelesørger og tillitsperson i kristne fellesskap.⁵⁰ Det er en rekke sider ved det kristne fellesskapet som minner om familiære relasjoner, og da blir det også naturlig å stille seg spørsmålet om ikke de krenkelser som da blir begått kan ha fellestrekk med incest⁵¹ innefor en familie. Incest blir også ofte sett på som spesielt uforståelig på grunn av at de familiære båndene mellom den utsatte og krenkeren i seg selv burde være nok til at det ikke skulle skje. Førsvoll viser til en rekke sider ved krenkelser i kristen sammenheng som har likhetstrekk til incest. Det er flere punkter, men noen av de mest sentrale er:

- Både i hjem og det kristne fellesskapet skjer krenkelsen i en sammenheng som er preget av tillit, nærhet og intimitet. Dette gjør det utenkelig for de fleste at det i det hele tatt kan finne sted.
- Den utsattes sårbarhet. Et barn er sårbart for en voksens tilnærmelser og en utsatt i kristen sammenheng kan være sårbar på grunn av at hun/han stoler blindt på en kristen personlighet i Guds tjeneste.

---

⁴⁹ Hegstad 2009:89

⁵⁰ Førsvoll 2003:179

⁵¹ Incest er seksuelle krenkelser begått av noen i barnets nærmeste familie. Def. Hentet fra Kleivens doktoravhandling 2008

- Krenkeren er beskyttet mot mistanke på grunn av den posisjonen han har i familien, og på samme måte er krenkeren i et kristent fellesskap beskyttet gjennom sin rolle og posisjon i fellesskapet.
- Barnet føler ansvar for å holde på hemmeligheten for å beskytte familien, slik en utsatt vil holde på hemmeligheten for å beskytte det kristne fellesskapets stabilitet og ansikt utad.⁵²

Med disse punktene i bakhodet er det lett å se hvilke fellestrekk som viser seg mellom det kristne fellesskapet og familien når det skjer en krenkelse. Spesielt disse fire punktene går også igjen i kvinnenes fortellinger om deres egne opplevelser av det som skjedde. Videre vil jeg gå mer inn i hvert enkelt punkt og drøfte hvilken betydning disse faktorene hadde for kvinnene i min analyse. Flere av punktene kan til en viss grad overlappe hverandre i innhold, men jeg vil likevel opprettholde inndelingen fordi den belyser sentrale sider ved kvinnenes opplevelser av å bli krenket.

11.1 "Hjemme"

Alle kvinnene i fortellingene som har blitt analysert omtaler det kristne fellesskapet som viktig for deres liv. En av dem, Tone, forteller om hvordan hun fant noe hun hadde savnet lenge når hun kom i et kristent bedehusmiljø som tenåring. Der fant hun omsorg og fellesskap, som hun ikke hadde funnet på en slik måte før. *Foreldrene er de viktigste personene i de unges liv.*⁵³ Når foreldrene da ikke var der for henne så mye som hun trengte knyttet hun seg til menneskene på bedehuset. Som menneske er det naturlig å søke fellesskap med andre som møter deg på en god måte. Man trenger noen å ha tillit til, noen som man kan stole på og som vil være der for deg. Foreldre skaper trygghet hos et barn og det er helt grunnleggende for hvordan barnet forholder seg til seg selv og andre. *Tillit er så å si den psykiske tilstand som gir det lille barn livslyst og mot til å videreutvikle seg.*⁵⁴ Det er i

---

⁵² Førsvoll 2003:180

⁵³ Fyrand 2004.92

⁵⁴ Brørup m.fl. (red.)1994:61

hjemmet denne følelsen av trygghet først må komme, og for mange av kvinnene var bedehuset en stor del av deres barndom og oppvekst. Annes forhold til dette miljøet omtales slik: *Frå ho var ei lita jente var møte på bedehuset ein naturleg del av livet hennar. Ho lærte tidlig å ha respekt for dei som stod på talarstolen.* Når man har vokst opp i et slikt miljø og helt fra man var liten fått høre at her hører man hjemme, får bedehuset en spesiell plass i deres liv. Følelsen av å høre sammen og det at man hele tiden er oppmerksom på at vi har noe spesielt sammen er en sentral del av det som blir formidlet om det kristne fellesskapet. *Denne verden er en del av det nettverk av relasjoner kristen tro regner med at Gud har plassert oss inn i og former livet vårt gjennom.*⁵⁵ Med andre ord er relasjoner til andre viktige på et generelt plan, men da er også de nære relasjonene spesielt viktige. Tilliten som oppstår i relasjoner i kristne fellesskap er bygget på mange av de samme elementene som en familie er bygget på. Da har de kristne på bedehuset "bare hverandre" når det kommer til å kunne dele tro og liv. Mange snakker om hvor man har sitt "åndelige hjem". Det viser at man legger stor vekt på hvilket åndelig fellesskap man tilhører og ved å bruke ordet "hjem" viser man også hvor viktig dette fellesskapet er for den enkelte.

Innenfor de rammene som det kristne fellesskapet er bygget på ligger det føring og mye tillit, på samme måte som i en familie. Kjærligheten som er mellom foreldre og deres barn er spesiell, og når noen er i familie antar man at de har sterke bånd til hverandre og har en spesiell tilhørighet og omsorg for hverandre. Slik er det også blant mange kristne. Man antar at fordi man tilhører det samme fellesskapet der et uttalt sett med verdier blir forkynt og praktisert, så kjenner man de som er der. Problemet, i likhet med problematikken rundt incest, blir da at man ikke klarer å se faresignalene. Man antar at handling er preget av kjærlighet og omsorg, mens de usunne sidene ikke kommer frem fordi man ikke forventer å finne dem i den sammenhengen. I en familie antar man at man vil hverandre vel. Det er også tilfelle i kristne sammenhenger. *Den som kaller seg kristen, skal ikke skade andre(...)* Dermed trenger ikke over griper å bygge opp tillit, verken til offer eller nettverk.⁵⁶ Dette ser man også i

---

⁵⁵ Henriksen 2003:98

⁵⁶ Førsvoll 2003:180

historien til Heidi. Hun reiste rundt på møter og overnattinger sammen med en mann som var veldig mye eldre enn henne. I mange andre sammenhenger ville noe sånt ikke blitt sett på som helt normalt eller riktig, men i det kristne fellesskapet ble det sett på som en ung jente som ville bli brukt av Gud og dermed knyttet seg til en flink og kjent predikant. På mange måter kan man si at det ikke skapte mer oppmerksomhet enn om en bestefar og hans barnebarn skulle reist rundt på samme måte. Dette gjorde at ingen reagerte spesielt på relasjonen mellom de to og dermed gjorde det også at krenkelsene kunne fortsette i lang tid uten at noen merket det. Samtidig ser man at i noen tilfeller, som historien til Anne, har ikke krenkeren fått bygget seg opp tillit. Da får heller ikke krenkelsen like store konsekvenser og får ikke gå så langt hos henne som for de andre kvinnene. Det viser bare at selv om tilliten innad i kristne miljøer er stor i utgangspunktet må også den personlige kontakten og tilliten være til stede til en viss grad for at krenkelsen skal skje. Utfordringen ligger nok uansett i at kristne miljøer har denne tilliten som et utgangspunkt. Det er ikke noe man må kjempe for å få eller gjøre seg fortjent til. Den ligger der som et utgangspunkt for relasjoner og da er den personlige tilliten også lettere tilgjengelig for en krenker.

11.2 Den sårbare part

Som barn stoler på sine foreldre, stoler mange barn og unge på sine kristne ledere. Og som foreldre kan såre og skade sine barn, kan dette også skje med kristne ledere og barn og unge. Et barns tillit til sine foreldre ser man hele tiden. En baby roer seg hos foreldrene, ingen kan erstatte mamma og pappa for et barn, og det å vokse opp med et godt tillitsforhold til sine foreldre er med på å forme en i forhold til andre mennesker resten av livet. Men en forelder kan også ødelegge så mye for sine barn. Maktforholdet mellom et barn og foreldrene er ikke likt fordelt. Foreldre har makt over barnet ved at de forteller barnet hva det skal gjøre, spise og oppføre seg, men også ved å gi ubetinget kjærlighet og positiv oppmerksomhet.⁵⁷ Som barn oppleves det sterkt når foreldrene viser at de er stolte av barnet sitt. Denne formen for relasjon ser man likhetstrekk ved i kristne fellesskap. En

---

⁵⁷ Psykoanalytiker Heinz Kohut fremhever barns grunnleggende behov for foreldrenes beundring og setter det i sammenheng med psykisk helse og selvilde senere i livet. Fra Brørup m.fl.1994:82

kristen leder i Guds tjeneste har mye makt og de som han er leder for legger stor vekt på hva denne personen sier, gjør og mener om dem. Denne skjevheten gjør at man aldri helt vil få en likeverdig maktbalanse, og det gjør at den man er leder for alltid vil se opp til og se med andre øyne på sin leder enn på andre. Det er et tillitsforhold som er dypt og får store konsekvenser for et menneske. Barnet er sårbart for at den voksne utnytter den tilliten som finnes i deres forhold, og slik er også et menneske sårbart for at en leder misbruker sin relasjon og tilliten som er i forholdet. Det ser man på kvinnenes reaksjon på predikantenes tilnærmelser. Det var så uvirkelig for dem at han kunne gjøre noe slikt, så de kunne ikke forstå at det faktisk skjedde. Det lammet dem også fra å gjøre noe som helst motstand eller på andre måter fysisk hindre krenkelsen fra å skje.

Som vi her ser, så er det klart at mange sider ved krenkelser i kristne fellesskap har likhetstrekk med incest. De nære relasjonene og mange av de samme følelsene og konsekvensene. Men hva da med de som har en familie og godt nettverk i tillegg til det kristne fellesskapet? Jeg tidligere skrevet om Tone, som knyttet seg spesielt til det kristne miljøet siden hennes foreldre ikke var kristne. Dette ga krenkeren en inngangsport i sin kontakt med henne. Hun knyttet seg til han og opparbeidet seg tillit. Anne opplevde derimot å bli krenket av en hun ikke hadde et personlig tillitsforhold til, selv om det var i en kristen kontekst. Hun har en historie som skiller seg fra de andre kvinnenes historie, og det kan virke som at den skiller seg ut nettopp på grunn av at hun ikke hadde opparbeidet seg tillit slik som de andre kvinnene hadde. Hun valgte etter en stund å fortelle det til sin søster, som reagerte sterkt og dermed ble det avdekket. Hun var i en kristen kontekst og krenkelsen skjedde av en hun respekterte og hadde hørt mye godt om, men det var ikke nok til at han kunne gjøre hva han ville med henne når han fikk henne på tomannshånd. Hun kjempet i mot og fikk dermed avverget at krenkelsen gikk så langt som den gjorde med de andre kvinnene. Det kan virke som at det er ikke nok i seg selv at det familiære forholdet bare blir forkynt fra en talerstol for at det skal ha direkte innvirkning på de seksuelle krenkelsene. Det må mer til, og det er de nære relasjonene som personifiserer det som blir forkynt som avgjørende for om den utsatte vil oppleve krenkelsen som av incestuøs art. Det er likevel helt klart at kristne fellesskap er sårbare for at denne type relasjoner kan bli misbrukt nettopp fordi den familiære måten å tenke på og formulere seg er så inne i den kristne forståelsen hva fellesskapet skal være og hvordan relasjonene i fellesskapet skal være.

11.3 Krenkerens beskyttede rolle

Under forrige punkt var jeg inne på at fellesskapet ikke klarer å se faretegnene på en usunn relasjon på grunn av den tilliten som ligger i å være i et slikt fellesskap. Dette er en viktig side ved at krenkelser av denne typen er mulig, men mye av utfordringene ligger også i måten fellesskapet ser på sine ledere. Når tilliten er stor innad i et fellesskap, blir den ekstra stor når det kommer til ledere i dette fellesskapet. En leder har mye forventninger knyttet til seg, fordi han eller hun er fellesskapets ansikt både innad og utad. De er formidlerne av de verdier og den tro fellesskapet bygger på og derfor er det også en ekstra forventning om at de tar disse verdiene og den troen de formidler på alvor. Et kristent fellesskap er et sosialt system, og selv om kristne fellesskap styres av Bibelen har også lederne mye å si for hvilke normer og regler som er gjeldende. *De enkelte personers status, maktposisjoner, roller og funksjoner betyr mye for hvilke regler som oppstår.*⁵⁸ Slik sett beskytter en leders posisjon og rolle vedkommende mot at noen kan mistenke at de kan være en krenker. Krenkeren i et incestuøst forhold er beskyttet i form av at ingen noen gang vil tro at en far eller en bestefar kan kunne gjøre noe slikt mot sitt eget kjøtt og blod. På samme måte ser man at predikanten er beskyttet i kraft av den relasjonen han *skal ha* til den som han er leder og hyrde for, og som han skal rettelede gjennom sin forkynnelse. Derfor er også den utsatte så sårbar for de krenkelsene som skjer. Når det er et forhold som er preget av tillit i den grad et barn stoler på sine foreldre og knytter seg til krenkeren på samme måte, er man veldig sårbar for at denne relasjonen kan blir utnyttet. Heidi forteller om hvordan hun så på predikanten som er farsfigur etter hvert som relasjonen varte: *Eg opparbeidde stor tillit til predikanten, og på ein måte såg eg på han som ein farsfigur – han var 21 år eldre enn meg.* Fem av de seks kvinnene hadde relasjoner til sine krenkere over tid, og de opp arbeidet seg stor tillit til sine krenkere i forkant av krenkelsen. Mye av den tilliten var knyttet til hvilken posisjon og rolle predikanten hadde i deres fellesskap. Den makten og posisjonen som predikantene hadde ble heller ikke kommunisert til fellesskapet på noen måte. Det var ikke noe som predikantene eller de som stod rundt var klar over eller fokuserte på. Man kan si at det ikke høres så naturlig ut å kommunisere sin makt over andre mennesker, men det handler om å

---

⁵⁸ Fyrand 2004:29

se det reelle i de situasjonene man er i. Når man selv ikke ser at man har makt vil man tolke situasjonen og det som skjer i en annen kontekst enn det som er virkeligheten. Det kan få store konsekvenser for både lederen og fellesskapet.

11.4 Fellesskapet er viktigst

Kvinnene i min analyse holdt det som hadde skjedd mot dem for seg selv i lang tid. Som utenforstående kan det være vanskelig å forstå hvordan kvinner i slutten av tenårene og begynnelsen av tjuårene ikke kunne forstå hva som hadde skjedd og fortelle det til noen. Men når man ser på de likhetstrekk som viser seg i incestuøse krenkelser, er det ikke så vanskelig å se hvordan kvinnene reagere på samme måte som barn som har blitt krenket av en tillitsperson. Skammen og det at det er så utenkelig er grunn nok til å holde dette for seg selv, for hva vil skje dersom dette kommer ut? Gro var en av kvinnene som ikke fikk beskjed av sin krenker om å holde dette for seg selv. Det var noe hun instinktivt forstod på egen hånd. *Det finns berre eit alternativ for meg vidare: Taushet!* Det var tydelig for henne at det som hadde skjedd var feil og det var ikke noe alternativ for henne at andre skulle få vite det. Grunnlaget for tausheten var ikke at hun hadde blitt utsatt for noe selv, men at hun hadde gjort noe galt sammen med predikanten. Hennes egen rolle i det som hadde skjedd var ikke klart definert for henne, men det eneste som ga mening var at ingen andre måtte få vite noe. Flere av kvinnene opplevde at det var viktig for dem at dette ikke kom ut. Ikke nødvendigvis for å beskytte dem selv, men også for å beskytte han som hadde krenket dem. Krenkeren hadde en sentral rolle i kristent arbeid og kvinnene så opp til han på grunn av det han gjorde og den han var. Det ble derfor vanskelig for dem å skulle være den som skulle stoppe det viktige arbeidet som krenkeren stod i. *Ekstra vanskelig er det for mange utsatte å "utlevere" kjente predikanter og sjelesørgere som er kjent for å gjøre en stor innsats i Guds rike. Utsatte opplever det å si fra som en stor synd som de er redde skal ødelegge arbeidet i Guds rike.*⁵⁹ Det ble viktigere at fellesskapet fikk bestå og at ting fikk fortsette slik det alltid hadde gjort. Gro understreker dette når hun dagen etter krenkelsen hører intervjuet hun hadde gjort med predikanten. Da hun hørte han snakke om Gud og kristen tro falt han på

---

⁵⁹ Førsvoll 2003:182

plass for henne igjen. *Det var slik som han var i programmet som var det rette bilete av han.* Dette ser man også i saker man hører om, i media og andre steder, der barn har blitt krenket av en tillitsperson. Det tar ofte mange år før det kommer frem og grunnlaget for hemmeligholdelsen er at barna vet at det vil ødelegge familien. Det at en utsatt setter fellesskapet den utsatte og krenkeren er i så høyt gjør at krenkeren får mer rom til å krenke. Det instinktive beskyttelsesbehovet den utsatte føler gjør at krenkeren vet at den utsatte har mye å miste i å fortelle om krenkelsen til noen. Det vil hele tiden være en overveieing, men krenkeren vil i de fleste tilfeller kunne føle seg ganske trygg på at den utsatte vil veie fellesskapet som viktigere enn egne behov.

En kristen i sitt kristne fellesskap og et barn i en familie kan ha mange av de samme avhengighetsfaktorene. Det ser man i mange av historiene i analysen også. Kvinnene hadde store deler av deres liv knyttet til fellesskapet og for mange var fellesskapet en stor del av livet på mange arenaer. Hvis da den utsatte velger å gå ut med den krenkelsen som har skjedd vil hun kunne oppleve at det fellesskapet som den utsatte er så avhengig av som stabilisator i sitt liv vil kunne forsvinne. Og det ville være "bare" på grunn av det den utsatte sier. Da kan det være enklere å holde ting for seg selv. For som Gro sier: *Ei sjel er verdt meir enn heile verda.* Og da er det viktigere at predikanten får holde frem med det som er bra for fellesskapet, enn at en persons erfaringer skal få ødelegge for så mange. Som utsatt kan det å skulle miste sitt fellesskap kunne sammenlignes med å miste sin familie. *I en familie bryter den utsatte ofte ut av overgrepsholdet ved å flytte hjemmefra så tidlig som mulig. Er overgrepet ikke kjent, gjør den utsatte dette for å skjerme seg selv. Er overgrepet kjent, har familien vanligvis ikke lenger plass til både overgriper og utsatt.*⁶⁰ Og det å miste sin familie blir ofte sett på som et stort tap og vil kunne føre til ensomhet. På samme måte er det vanskelig å se for seg at en krenker og en utsatt skulle kunne bli i samme fellesskap hvis krenkelsen blir kjent. *Er overgrepet ikke kjent, velger den utsatte som oftest å bare trekke seg stille og rolig ut, mens overgriper blir værende og kanskje fortsetter med å forgripe seg på andre. Blir overgrepene kjent, og menigheten ikke tar klar stilling i forhold til overgriper,*

---

⁶⁰ Førvoll 2003:188

*eller ikke tror på den utsatte i det hele tatt, er det den utsatte som må bort.*⁶¹ Det og da skulle miste fellesskapet fordi man selv ikke klarte å leve med det som hadde skjedd, er for mange uaktuelt. Da er det bedre å holde det for seg selv og beholde fellesskapet sitt. Men som kvinnen forteller i sine fortellinger – det lar seg ikke gjøre på samme måte lenger. Fellesskapet slik det var er ødelagt for dem og de har ikke lenger de samme gode følelsene for det, selv om de prøver så godt de kan.

12 Åndelig autoritet

En kristen leder har mye makt i å være i den posisjonen de er. Det ligger mye tillit hos menneskene man er leder for, og man har en rolle som hyrde i en flokk. Når man bruker bibelske bilder på denne måten er det fordi det er vanlig i kristne sammenhenger og det gir også en åndelig autoritet som blir sett på som en nådegave og som er gitt av Gud.⁶²

I kristne sammenhenger snakker man ofte om kallet. Kallet til tjeneste der man er og kallet til tjeneste et annet sted. Man sender ut kallsbrev med oppfordringer på å søke på stillinger, og mange opplever et kall til å være et bestemt sted eller jobbe med en bestemt gruppe mennesker. For de som opplever det veldig sterkt og konkret blir det et viktig argument for å være der de er og gjøre det gjør. Det gir også en sterk autoritet i det at man er sendt av Gud til å gjøre Hans gjerning. Det man sier vil bli veid tungt og det har stor gjennomslagskraft hos tilhørere i sin gruppe. Noen får man også et ekstra nært forhold til gjennom samtale og oppfølging. Hos disse menneskene har man en ekstra stor tillit og hvis den man følger opp opplever relasjonen som god og meningsfull vil de strekke seg langt i å tro godt om sin leder.

Kleiven har i en undersøkelse funnet noen beskrivelser av krenkere i kristne fellesskap som går igjen. *De beskrives med ord som åndelig lederskikkelse, myndig og med veldig respekt,*

---

⁶¹ Førsvoll 2003:188

⁶² Kleiven 2004:29

*sjarmerende, forbilde for ungdommen, varm og stor tillit.*⁶³ Med en slik karakteristikk er det for mange vanskelig å se for seg en krenker. Bildet av en ekkel, gammel mann som alle kan se at det er noe med, stemmer ikke alltid overens med virkeligheten. Som krenker er det også en stor fordel hvis flere ser det som usannsynlig at noe slikt kunne skje. Tilliten og det at man ikke klarer å tro at det kan skje gir krenkeren mulighet til å faktisk gjøre det. *Det er utenkelig at den som forkynner klare og entydige grenser både fra prekestolen og på tomannshånd i neste omgang kan trække så til de grader over de samme grensene.*⁶⁴ Mennesker har behov for å ha tillit til hverandre. Det er naturlig å trenge noen som man kan stole helt på og som man henvender seg til i vanskelige situasjoner. En kristen leder blir ofte en slik person for mange mennesker og derfor er også fallhøyden så stor. Man kan bli redd for å se eller se etter lederens menneskelige sider, fordi man trenger at han eller hun er den de fremstår som å være.

12.1 Å være bevisst sin makt

Misbruk av makt kan skje på så mange ulike måter og i denne sammenhengen er det seksuelle krenkelser som er utfallet. I analysen kommer kvinnenes følelser og opplevelse av det som har skjedd frem. Det er alltid den utsattes opplevelse som må være målestokken for om det har skjedd en krenkelse og maktmisbruk, men det kan også være interessant å se på disse predikantene og hvordan de selv opplever sin makt. Ut fra analysen er det ikke så åpenbart og det er vanskelig å se hva de gjør bevisst og hva som skjer mer ubevisst. Ingen av predikantene ga selv uttrykk for at det hadde skjedd en krenkelse, men alle kvinnene fikk en opplevelse av at det som hadde skjedd var gjensidig og deres eget ansvar minst like mye som krenkerens. Dette i seg selv viser at predikantene har gjort seg opp noen tanker om hva de har gjort. Jeg har tidligere vist til Engelstads modell⁶⁵ der makt defineres. I denne modellen har tanken om hensikten bak maktbruket en sentral plass. Det legges til grunn at maktutøvelse må utføres med en bestemt hensikt for å oppnå et resultat. Dette

---

⁶³ Kleiven 2004:28

⁶⁴ Kleiven 2004:36

⁶⁵ Jmf 8.2

problematiserer jeg⁶⁶, fordi i denne sammenhengen kan hensikten bak være subjektiv og direkte misvisende i forhold til hvilket resultat handlingen får for den utsatte. Hvis man skal lese noe ut fra analysen omkring krenkernes egne tanker, så er det at det virker som de slett ikke er ute etter å skade de utsatte. I deres verden kan faktisk hensikten ligge i at de, på sin egen måte, vil de utsatte vel. Hvis deres egen forståelse av hvor stor makt de har i relasjonen ikke er til stede vil de heller ikke se på det de gjør som et maktovergrep, men kanskje ha overbevist seg selv om at relasjonen faktisk er gjensidig. Dette er ikke et forsøk på å fraskrive krenkeren ansvaret for det som har skjedd. Ansvaret vil alltid og skal alltid ligge hos krenkeren, men det er ikke nødvendigvis alltid at handlinger som har vonde og forferdelige utfall, hadde en ond og forferdelig hensikt.

Dette viser bare hvor viktig det er at den makten som finnes i posisjoner og roller kommuniseres spesielt til lederne, men også til hele det kristne fellesskapet. Det er viktig at en leder aldri kan bortforklare en krenkelse med at man ikke var bevisst den rollen man hadde i den utsattes liv, eller at det ble opplevd som gjensidig. Ved at man blir bevisst på de sidene ved den rollen man har med en gang vil man også bli tvunget til å forholde seg til den. Det er ikke dermed sagt at dette vil føre til at man aldri ville oppleve seksuelle krenkelser av ledere, men det ville kunne gjøre det vanskeligere for noen å lage sine egne bortforklaringer på hva som har skjedd.

Problemer oppstår noen ganger bevisst og noen ganger som et resultat av at ledere ikke har vært bevisst den makten de sitter med og dermed har klart å lure seg selv til å tro at de ikke har ansvar for situasjonen som har oppstått. Poling forteller også om makt i det relasjonelle⁶⁷ og hvordan det er der makten virkelig kommer til utløp. Han er opptatt av at makt ikke må en negativ klang. Kapittelet som omhandler den relasjonelle makten heter "Power in its ideal form".⁶⁸ Og der ser han på hvordan makt kan brukes til noe positivt og at

---

⁶⁶ Jmf 8.2

⁶⁷ Jmf punkt 8.1

⁶⁸ Poling 1991:24

det maktaspektet som ligger i alle relasjoner. *To live is to desire power to relate to others.*⁶⁹ Med dette ser man at når makten blir sett på som en positiv pådriver for å forholde seg til og leve sammen med andre mennesker er den en god kraft i relasjonene mellom mennesker. Det er her det skiller seg fra det som skjer når seksuelle krenkelser skjer. Da blir det som i utgangspunktet skulle kunne brukes til noe konstruktivt en destruktiv adferd som får store konsekvenser for andre mennesker. Hemmeligheten ligger kanskje i å kunne klare å kommuniserer makt som noe konstruktivt. Makt ligger ikke bare i å ha makt, men også i å gi hverandre makt. Ved å være bevisst makt som et gode kan man også forhåpentligvis klare å bruke det til beste for alle og den enkelte, men også samtidig vise at det kan misbrukes.

12.2 Kunnskapens overtak

Kunnskap gir makt. Som kristen leder har man ofte utdannelse innenfor teologi eller andre praktisk teologiske fag. Man har erfaring med å holde andakter og lese Bibelen, og man har ofte over tid opparbeidet seg mye kunnskap om Gud, Bibelen og hva Bibelen sier om hvordan livet som kristen skal leves. Som predikant skal man ha kunnskaper om Bibelen nok til å kunne forkynne til andre og gjerne få formidlet noe fra Bibelen i et nytt lys og på en god måte. Denne kunnskapen er viktig å ha som leder. Mange vil henvende seg til en leder for råd eller samtale omkring temaer som har med det å leve som kristen, og da er det viktig at man har kjennskap til hva Bibelen sier om forskjellige ting. I analysen kom det frem at kvinnene så veldig opp til predikantene. Predikantene forkynte Gud og ga inntrykk av å kunne mye og leve nært til det Guds ord sa. For kvinnene var dette viktig for hvordan de så på krenkerne sine. Under krenkelsen kom det tydelig frem hvordan krenkerne brukte den kunnskapen de hadde om Bibelen som et redskap for å få kvinnene til å gjøre det de ville. To av de utsatte opplevde at de umiddelbart følte at det som skjedde var feil. Da krenkerne deres ble konfrontert under krenkelsen med at dette var feil, brukte de med en gang bibelvers eller henvisninger til Bibelen for å legitimere det som skjedde. Bibelske historier og vers som hadde andre meninger i andre sammenhenger ble brukt for å underkjenne kvinnenes følelse av at dette ikke var rett.

---

⁶⁹ Poling 1991:24

Ingen av de to kvinnene følte at dette var en god nok forklaring eller gyldiggjøring av det som skjedde, men deres egne kunnskaper strakk ikke til for å kunne møte det krenkerne sa. Det er vanskelig å si hvilken rolle kunnskaper hadde i at den seksuelle krenkelsen kunne skje, men det var et sterkt middel når krenkelsen fant sted. Jeg har tidligere drøftet hvordan man kan se på krenkernes hensikter⁷⁰ i forhold til hvordan de ser på krenkelsen. Der har jeg stilt spørsmål rundt krenkernes egen forståelse av den hensikten som ligger bak krenkelsen. Det er ikke nødvendigvis en bevissthet om at man vil bruke sin makt til å utnytte noen, men heller en ubevissthet om sin egen makt i relasjonen. I forhold til bruk av kunnskap er det vanskeligere å se at det kan gjøres ubevisst eller uten bevisst å villedde de utsatte. For de to kvinnene som konfronterte predikantene under krenkelsen ga på mange måter sin krenker en mulighet til å stoppe opp og tenke over hva han holdt på med en gang til. Deres spørsmål var relevante og gode og det er vanskelig å forstå at ikke dette gjorde noe med krenkeren også. I disse tilfellene er det derfor nærliggende å anta at måten de brukte sin kunnskap på under krenkelsen ikke kunne være noe annet enn bevisst maktbruk for å kue de utsatte til ikke å gjøre motstand. Dette viser at en krenkelse på mange måter er veldig komplisert. En krenkelse handler om makt og maktbruk, men det kan være varierende hvor stor del av krenkelsen som har som formål å misbruke den andres tillit.

12.3 Lederen som symbol

Weber trekker i sin autoritetsmodell⁷¹ frem tre ulike sider ved å få autoritet på. Han ser på hvordan mennesker får autoritet i forhold til andre på en legitim måte og trekker frem tradisjonell, karismatisk, og legalrasjonal autoritet. I alle disse tre autoritetsformene har symbolverdien av lederrollen en stor plass. En prest som er en tradisjonell autoritet er et symbol, en politimann som er en legalrasjonal autoritet er et symbol og en karismatisk leder som opparbeider seg et lederskap på grunn av sine personlige egenskaper og kontakt med andre mennesker er også et symbol. Når man er leder i en sammenheng blir man

---

⁷⁰ Jmf punkt 10.1

⁷¹ Jmf punkt 8.2

personifiseringen av de verdier og normer som gjelder i den gitte sammenhengen. Man får en rolle som er den som mange knytter seg til selv om de ikke kjenner lederen personlig eller i det hele tatt har møtt personen. Den sammenhengen som leder er i, blir på mange måter lederen selv. I mange kristne sammenhenger har man sett at ledere har fått en rolle som eneveldig hersker i sitt fellesskap. Ingen tørr å stå i mot og det kan oppstå usunne tendenser i fellesskapet. I den sammenheng er Webers beskrivelse av den karismatiske autoritet den mest gjeldende. Det er de som får autoritet på bakgrunn av deres personlige egenskaper. Med en slik leder blir *relasjonen mellom leder og etterfølger ofte sterkt affektpreget. Relasjonen er eksklusiv i den forstand at den utelukkende knyttes til akkurat denne lederen personlig.*⁷² Som kristen forkynner er det et sterkt virkemiddel i det å skulle stå foran mennesker og skulle formidle noe. Når man forkynner Guds ord og i tillegg har en sterk posisjon i mange menneskers liv er det mye makt knyttet til en person. Han blir et symbol på Gud fordi han forkynner Guds ord og leder mennesker nærmere Gud. Kvinnene så de sterke predikantene som representanter for Gud. De var forbilder for dem som ville leve etter Guds vilje. Dette gjorde at predikantene ikke bare representerte seg selv i møte med kvinnene. De representerte Gud, det kristne fellesskapet og den organisasjonen både krenker og den utsatte tilhørte. Symbolverdien av deres lederskap blir sterkt knyttet opp til det de sier og den sammenhengen de står i. Når da en krenkelse skjer vil man ikke nødvendigvis få følelsen av å ha bli krenket av en person men av symbolet på så mange ting som man selv setter veldig høyt. Det kan være hele forsamlingen, alle kristne ledere og også Gud selv.

13 Synd og tilgivelse

Tidligere har jeg vært inne på noe av det som er spesielt med kristne fellesskap sett med sosiologiske og teologiske vinklinger. Mange av de teologiske sidene ved det kristne fellesskapet er eget for akkurat disse fellesskapene og gir de en egen dimensjon. Den kollektive siden av fellesskapet er interessant i så måte, men også de sidene som er spesielt for individene i et slikt fellesskap må trekkes frem. For det å være en del av et kristent

---

⁷² Hougnes 2003:78

fellesskap er også være en del av et kollektivt og individuelt ønske om å leve rett i forhold til Gud. Det er mye snakk om hva man som fellesskap skal gjøre eller ikke gjøre, men det er ofte de individuelle valgene som kommer i fokus i forkynnelse og teologi. Bibelen sier at man skal bli tilgitt alt når man vender seg til Gud og ber om tilgivelse. Ingenting er for stort eller for lite til å bli tilgitt, men man må bekjenne det. I bønnen som Jesus lærte disiplene Fader vår sier man *"tilgi oss vår skyld, slik vi også tilgir våre skyldnere.*(Matt 6,12) Der understrekes det hvor viktig det er at man tilgir noen som ber om tilgivelse. Dette kan forstås som at hvis man ikke gjør det, kan man heller ikke vente og bli tilgitt selv. Denne siden ved kristen forkynnelse er det som kan sette mennesker som har båret på vanskelige ting hele livet fri, samtidig blir det da ekstra problematisk for de som ikke klarer å tilgi, eller som ikke har klart for seg hvem som skal be om tilgivelse.

Utfordringen ligger da i å se på forholdet mellom synd og skyld. Hvem er det som egentlig har ansvaret for det som har skjedd og hvem har syndet? Først når man har klart for seg hvordan dette skal forstås, kan man se på tilgivelsen og hvilken rolle den har i forhold til krenkelsen.

13.1 Synd, skyld og oppgjør – plassering av ansvar

Når noe har skjedd som ikke skulle skje er det vanlig å snakke om hvem sin skyld det var. Det ligger naturlig for mennesker å ha behov for å plassere ansvaret for noe som har skjedd hos den ansvarlige part. Det er viktig for å vite hvordan man skal takle det som har skjedd. I kristen sammenheng snakker man også om synden som har blitt begått. Det er noe som har en annen dimensjon enn skyld, men det kan være vanskelig å skille mellom de to. Henriksen plasser de to uttrykkene slik: *Mennesket er ikke synder fordi det pådrar seg skyld. Tvert imot er det fordi det er en synder som lever i motsetning til Guds bestemmelse for dets liv, at det pådrar seg skyld til forhold til både Gud, medmennesker og seg selv. Synd fører til skyld.*⁷³ Denne forståelsen av synd er ikke den eneste og man kan problematisere at han senere i teksten skiller mellom enkelthandlinger og synd, men han sier noe om at synden får et utspring i relasjonene våre til andre, og at når synden får negative konsekvenser har man

---

⁷³ Henriksen 2003:219

skyld i forhold til den andre. *Synd manifesterer seg i skyld.*⁷⁴ Synden går da på det dypere forholdet til Gud og skylden blir et uttrykk for det misforholdet som er i forholdet mellom mennesker og Gud. Jeg tror det finnes flere dimensjoner ved dette, men velger likevel å bruke det som et eksempel på hvor viktig det er å få plassert ting der det hører hjemme. Mennesket har et naturlig behov for oppgjør og det viser seg gang på gang hvor vanskelig mennesker får det når de ikke har fått plassert negative hendelser som har skjedd. Det hindrer dem fra å gå videre i livet.

Dette viser seg også hos kvinnene i min analyse. Det å skulle leve rett i forhold til Gud var viktig for dem. Gro og Heidi uttrykker det slik: *For meg var det å vere i misjonen ikkje det same som å ha ein jobb for å tene pengar. Det var noko langt meir./ Gud var viktig for meg. Eg hadde eit sterkt og brennande ynskje om å leve rett i forhold til han, og ville så gjerne fortelje andre kva dette betydde for meg.* De var dedikerte og la stor vekt på hvilket liv de selv levde i forhold til Gud. Dette ble problematisk for dem da krenkelsen hadde skjedd. For alle de seks kvinnene var det en av deres første tanker at de hadde syndet. Alle hadde hørt forkynnelsen om at man skulle vente med sex til man var gift og for noen av dem var det nettopp den predikanten som utførte krenkelsen som hadde sagt det. Det at det i det hele tatt dreide seg om en krenkelse var ikke en tanke som streifet noen av dem før på senere tidspunkt. Derfor ble det også naturlig for dem å fokusere på seg selv og det de hadde vært med på. Alle kvinnene tok på seg skylden for det som hadde skjedd. De følte at de hadde gjort en stor synd og begynte med en gang å ville gjøre opp for seg, både overfor Gud og medmennesker. Det var likevel, som tidligere nevnt, ikke noe alternativ å skulle fortelle dette til noen på grunn av alt som kunne skje hvis noen fikk vite det. Derfor ble taushet og skyldfølelse den umiddelbare reaksjonen rett etter krenkelsen. Dette ble et sterkt våpen for krenkerne også. De kunne stole på at kvinnene ville holde dette for seg selv på grunn av den sterke skyldfølelsen de ville slite med i etterkant. Gro beskriver den følelsen hun satt med i etterkant: *Inni meg følte eg meg urein og stygg og tenkte at eg ikkje hadde fått så mange smil frå dei andre dersom dei verkeleg hadde visst.* Fokuset på deres egen synd ble stor og

---

⁷⁴ Henriksen 2003:218

altomfattende. De hadde ingen mulighet til å klare å plassere skylden der den hørte hjemme, fordi det var ingen de følte at de kunne snakke med om det som hadde skjedd. Førsvoll omtaler denne måten å takle en krenkelse på som Jesussyndromet.⁷⁵ *Det er mindre traumatisk å ta skylden på seg selv enn ikke finne noen sammenheng i det hele tatt.(...) De forsøker å gjøre opp for overgriperes synder og få dem ut av verden, både på egne og overgriperes vegne. Den utsatte tar dermed ikke bare på seg skyld: Han/hun tar ansvaret for å be Gud om tilgivelse for det overgriper ikke vil be om tilgivelse for selv.*⁷⁶ Dette er en måte å av reagere i forhold til det som har skjedd og klare å leve videre. Hvordan skulle man taklet det dersom man faktisk så at det var krenkeren som hadde ansvaret og at en selv ikke hadde noe å be om tilgivelse for? Det var en vanskelig tanke for mange av kvinnene og det ble derfor heller ikke noe alternativ for dem. Som Førsvoll skriver, så handler det om å prøve å skape mening ut av det som har skjedd. Hvis det ikke er deres egen feil, så må det jo være predikantens feil og det er ikke mulig å forestille seg at han kunne gjør noe slikt. Dette viser seg også i hvordan predikantene omtaler det som har skjedd til kvinnene i etterkant av krenkelsen. I flere tilfeller sier de bare til kvinnene at dette ikke er synd, mens andre ganger ser man at de legger ansvaret på kvinnene og beskylder dem for å forføre dem slik at de ikke klarer å styre seg. Dette er også en viktig grunn til at flere av kvinnene tar på seg ansvaret for det som har skjedd og for den situasjonen de har ført predikanten opp i.

Kvinnenes reaksjoner på det som hadde skjedd understreker det behovet man har for å få plassert ansvaret. Det var ingen andre som tok på seg ansvaret for det som hadde skjedd og da måtte de selv ta den rollen for å skape mening av hendelsen. Dette viser også hvordan kvinnene ikke kunne forstå at de hadde blitt utsatt for en krenkelse. Hvis det var en krenkelse var det predikantens ansvar, men han tok ikke det ansvaret og da måtte kvinnene selv ta det. Det er ikke mulig å ta ansvar for å bli utsatt for en krenkelse – da måtte det være noe annet som hadde skjedd. Det naturlige ville da være å konkludere med at man følte seg så fæl fordi man hadde syndet ved å ha sex utenom ekteskapet. En konsekvens av at

---

⁷⁵ Førsvoll 2003:184

⁷⁶ Førsvoll 2003:184

kvinnene tar på seg skylden selv, er at de aldri får skikkelig fred med seg selv etter det som skjedde. Flere av dem oppsøker krenkeren for få lettet hjertet sitt og få sagt at det de gjorde ikke er rett, men til tross for dette klarer de ikke å få helt fred med at alt er gjort opp for.⁷⁷ Det er tydelig en misoppfatning av hva som hadde skjedd, som får store konsekvenser for kvinnene senere. Men de klarer ikke å forstå hvorfor de ikke får fred og dermed kommer de inn i en ond sirkel. Den respekten de utsatte har for sine krenkere er med på å gjøre dette ekstra problematisk når det kommer til ansvarsfordeling. Fire av de seks kvinnene opplevde at predikanten ikke forstod eller ville forstå at det som hadde skjedd var galt. Et par av kvinnene siterte bibelvers til krenkeren sin og da først ville han være med på at det som hadde skjedd ikke var rett og de ba til Gud om tilgivelse sammen. Det er bare snakk om to forskjellige krenkere i forhold til disse fire kvinnene, så dette var tydelig en måte predikantene taklet det på når kvinnene tok kontakt og konfronterte dem med synden. På denne måten får de også fordelt skylden og slipper at kvinnene anklager dem personlig, men heller at dette er noe de to har vært sammen om og som må gjøres opp for sammen. Det åpenbart at den makten predikantene har i relasjonene til kvinnene gjør at de kan få de utsatte til å ta alt ansvar eller i det minste delt ansvar for det som skjedde.

13.2 Tilgivelse – forståelse og anvendelse

Tilgivelse blir brukt ikke bare i kristne sammenhenger. Det er et ord som har et innhold og mening for alle mennesker. En forståelse av tilgivelse i en kristen kontekst kan være at *(...)mennesker kan tilgi vår skyld, og den er noe vi selv tidvis kan sone og gjøre opp i forhold til andre. Men synd, som menneskets grunnleggende tap av seg selv, kan bare Gud tilgi.*⁷⁸ En slik forståelse av tilgivelse bygger på den forståelsen av synd og skyld som jeg skrev om i forrige punkt. Den viser et noe unyansert syn på synd som noe mellom Gud og mennesker

---

⁷⁷ Dette viser analysen også i de tilfellene der kvinnen oppsøker organisasjonsledelsen eller andre kristne ledere og der blir møtt med syndenes forlatelse for det som hadde skjedd. Ingen av dem klarer å forsone seg og ender opp med å slite både psykisk og fysisk i lang tid. Dette viser viktigheten av å få plasser skylden der den hører hjemme.

⁷⁸ Henriksen 2003:219

og i liten grad mennesker imellom. Grunnen til at jeg benytter meg av en slik forståelse er for å få frem et poeng i at det vonde et menneske gjør krever oppgjør både i forhold til Gud og mennesker. Man kan ikke kutte ut en av delene i en tilgivelse, for da blir det andre forholdet stående uten at man kan gå videre. Kvinnene i min analyse viser dette når de oppsøker predikantene for å få en bekreftelse på at det som skjedde ikke var bra, samtidig som de slites i sitt forhold til Gud. Når predikanten ikke møter dem på at det som skjedde var synd får de ikke et oppgjør med han, samtidig blir det ikke lettere for de kvinnene som klarer å få predikanten til å bli med på å be Gud om tilgivelse for det *de* har gjort. Sammenhengen mellom forståelse av synd og skyld og tilgivelsen er veldig tett og på mange måter skulle alt vært vevd sammen i ett punkt. Likevel får man frem at forståelsen av hva tilgivelse er også kan hjelpe kvinnene å komme seg videre selv om de ikke får en unnskyldning så lenge de vet hvor ansvaret ligger. Bare da kan de stå med rak rygg i møte med mennesker og Gud, fordi de har funnet sannheten i det som har skjedd og fått plassert ansvaret der det hører hjemme. Når man ber om tilgivelse for noe man ikke har ansvar for får man ikke lagt det bak seg, men blir stående på stedet hvil.

Fellesskapets møte med krenkeren og den utsatte har også en stor del av forståelsen av tilgivelse. Den kollektive forståelsen av hva tilgivelse er, er også viktig når man skal finne en vei videre etter krenkelsen. Det kristne fellesskapet er et sted man alltid skal kunne komme. Hvis man trenger tilgivelse eller en ny start skal det kristne fellesskapet være et sted der man skal få komme og få nettopp det. Et inkluderende og åpent fellesskap der alle er likeverdige og like velkomne. Fordi fellesskapet er så viktig for mange kristne skal det også noe til for at et menneske ikke lenger skal få være med. Kristne har fokus på at vi alle er syndere, så vi stiller alle likt for Gud. Derfor er det heller ikke menneskers oppgave å dømme hverandre, men å tilgi. Så lenge man spiller med åpne kort om hvordan man har levd før, skal man få oppleve en ny start og blanke ark i det kristne fellesskapet. Hvordan vil da dette oppleves når fellesskapet blir rammet av beskyldninger eller avdekking av seksuelle krenkelser?

Har man rett til en ny start og en ny begynnelse når man har gjort seksuelle krenkelser mot et annet menneske? Er det rom for både den utsatte og krenkeren? Jeg skal ikke gå inn i hvilke praktiske konsekvenser dette fikk for de kvinnene som omhandles i denne oppgaven, men det er interessant å se hvordan predikantene brukte dette som et maktmiddel for å holde kvinnene nede og komme ut av situasjonen på en best mulig måte selv. Aud opplevde at hennes krenker tilstod alt når han ble konfrontert med det, men alt ble fremstilt som utroskap og Aud måtte selv ta et oppgjør med kona hans for å bekjenne sine synder for henne. Krenkeren fikk fortsette å jobbe i misjonen fordi han hadde gjort opp for seg. Predikantene som omhandles i denne oppgaven var alle menn som hadde vært lenge i misjonsorganisasjonene og hadde årelang erfaring og tillit hos mange. Tre av kvinnene opplevde at de fikk en form for unnskyldning og uttrykt anger fra predikanten når de konfronterte han. For en av dem snudde hele situasjonen seg og hun opplevde det som krenkeren brukte henne som sjelesørger i etterkant av krenkelsen. Denne reaksjonen hos krenkeren gjorde noe med de kvinnene som opplevde det. Hva sier man når noen sier de angret? Da har man lært at de skal få tilgivelse og at man ikke lenger skal holde det mot dem. En av kvinnene uttrykte at hun følte seg kneblet av krenkeren sin anger i forhold til det som hadde skjedd. Hvis han angret så mye, kunne hun ikke annet enn å synes synd på han og la han få fortsette i sin tjeneste. Denne formen for bekjennelse er et misbruk. *En bekjennelse kan aldri fungere som en flukt fra syndens innhold, og ansvaret for oppgjør både med Gud og mennesker.*⁷⁹ Ved at krenkeren tilsynelatende bekjenner sine synder fratrar de kvinnene deres mulighet til noe annet form for oppgjør med det som har skjedd. Man tar ikke på seg ansvaret, men gjør seg til et offer for situasjonen og knebler dermed kvinnene i deres muligheter til å komme seg videre. Når slike saker kommer ut i de fellesskapene der det har skjedd skaper det mange ulike reaksjoner og man kan oppleve en polarisering der man blir tvunget til å ta en side i saken mellom krenker og den utsatte. Da er det ikke så uvanlig at man ser argumentasjonen komme inn på spørsmål om synd og tilgivelse i det kristne fellesskap. Man skal jo ikke holde noen utenfor når de har bekjent sine synder. *Har ikke nettopp syndere – uansett synd – rett til å være tilstede i den kristne forsamlingen og rundt*

---

⁷⁹ Kleiven 2004:33

*nattverdbordet?*⁸⁰ Det er i hvert fall det man har blitt opplært til er riktig. Denne formen for praksis der de praktiske konsekvensene uteblir for krenkeren på grunn av Jesu lære om tilgivelse kan bli et middel for å kunne holde frem med krenkelser.

14 Sjelesorgens sårbarhet

I sjelesorgens rom er man sårbar. Sjelsorg kommer av det tyske "Seelensorge" og det betyr omsorg for sjelen.⁸¹ Dette sier noe om hva sjelesorg skal være og hvilke forventninger som ligger til grunn for den relasjonen som blir opprettet mellom en sjelesørger og en konfident. Det er et åpent rom der man skal kunne komme med alt som ligger på hjertet, men samtidig er det ikke en vanlig samtale. Den kristne sjelesorgen foregår med Gud som aktiv del av samtalen og med det kristne budskapet som bakteppe for alt som blir sagt. Taushetsplikten er også sentral i det at alt man sier blir innenfor de fire veggene det har blitt fortalt og mellom de to som har deltatt i samtalen. Det er for de fleste et gode å få gå til sjelesorg. Et fristed der man kan fokusere på sine egne tanker og få luften til en nøytral part. Men når man kommer med sine tanker, følelser, forhold til seg selv, andre og Gud, er man veldig sårbar for hva som blir sagt og gjort i møte med den andre. Derfor vil jeg her fokusere på hvilken posisjon sjelesørgeren har i en sjelesørgerisk relasjon og hva som blir konsekvensen av den maktubalansen som er i en slik relasjon.

14.1 Sjelesørgerens posisjon

Fem av de seks kvinnene hadde sitt første møte med sin krenker gjennom sjelesorgen. Samtaler, forbønn og det å få oppleve at de ble møtt på hvordan de hadde det og det som var viktig for dem, var den første inngangsporten til et tillitsforhold til krenkeren. Jeg har tidligere nevnt Webers tre lederautoriteter⁸² og hvordan de kan være med på å forklare

---

⁸⁰ Kleiven 2004:33

⁸¹ Okkenhaug 2006:13

⁸² Jmf punkt 9.2

hvorfor noen mennesker har makt over andre. I en sjelesørgerisk relasjon mellom to mennesker kan det være nærliggende å se på to av de tre autoritetsformene. Både den tradisjonelle autoriteten og den karismatiske autoriteten er relevante i hvordan man kan se på maktforholdet i en slik relasjon. I møte med en sjelesørger er det i utgangspunktet samtalen som er fokuset for møtet. Det er det de fleste som går til sjelesorg søker. Men det er en grunn til at man søker sjelesorg hos akkurat den man går til. Det kan være at man har hørt fine ting om denne personen, at man kjenner til personen gjennom arbeid han/hun har gjort og det kan være andre grunner. Det som er sikkert er at man har en form for forforståelse av hvem sjelesørgeren er og hva denne personen vil være å tilby i en samtale. Som oftest er det en person som man da vil se opp til fordi man muligens vil søke råd og drøfte personlige saker sammen med. Det gjør man ikke med hvem som helst.

Kvinnene i denne oppgaven hadde gjort seg opp et bilde av hvem predikanten var før de snakket med han og betrodde seg til han. I kraft av å være den han var fikk han raskt deres tillit. Det handler om både tradisjonell og karismatisk autoritet. Den tradisjonelle autoriteten er kanskje lettest å forstå for den som er en del av kristent fellesskap og vet hvilken makt en leder der kan få bare ved å være i den stillingen som han er. En prest, en pastor eller som i dette tilfellet – en predikant. En god forkynner, en som leder mange til frelse og betyr mye for mange blir satt veldig høyt i kristne kretser. Da blir han hentet inn på store arrangementer, han preker i hele landet og det blir sett på som en ære å få han til sitt eget sted eller arrangement. På den måten var det også i forhold til de utsatte her. Det var en ære å få hans oppmerksomhet og at han viste interesse og ville dem vel. Han var vel ansett på grunn av den posisjonen han hadde, men samtidig også på grunn av den posisjonen han fikk for kvinnene personlig. Deres inntrykk av mannen var preget av det de hadde hørt om han fra før, men det fikk de bekreftet i møte med han personlig. Da de selv fikk en personlig relasjon til han var han i begynnelsen akkurat som de hadde trodd. Denne formen for autoritet er den Weber kaller karismatisk autoritet. Den viser seg i det personlige møtet mellom en leder og den han er leder for. De mennene som krenket i denne oppgaven passer også godt inn i bildet av et menneske som gjør et inntrykk på andre med måten de er på. Deres personlige egenskaper inngir tillit og gjør at andre betrakter dem på en spesiell måte

og gir dem tillit. Kvinnene var preget av både det bildet de hadde av krenkernes tradisjonelle og karismatiske autoritet. Det var deres stilling og posisjon sammen med deres personlige egenskaper i det personlige møtet som gjorde at kvinnene våget å dele av seg selv i sjelesorg. Dette viser hvor skjev maktfordelingen var i utgangspunktet. Det var ikke en samtale mellom to venner eller to fremmede. Det var samtaler mellom to som hadde en gitt ubalanse i maktforholdet mellom dem, og dette gjorde også at relasjonen kunne misbrukes av krenkeren. Dette ligger til grunn i alle forhold mellom en sjelesørger og en konfident. Det er ikke et likestilt forhold. *Maktulikheten mellom en sjelesørger og en konfident er også mye større en for eksempel mellom en terapeut og en klient. Grunnen er at sjelesørgeren ikke bare sitter der i kraft av sitt eget fag og sin egen dyktighet. Han representerer noe fra en allmektig og allvitende Gud som har all makt i tid og evighet.*⁸³ Dette tillegger sjelesørgeren også en annen dimensjon enn andre forhold. Jeg har tidligere vært inne på hvor viktig gudsforholdet til kvinnene var for dem. Det at kvinnene hadde det gudsforholdet de hadde, gjorde at sjelesørgeren representerte en annen form for autoritet i tillegg til den tradisjonelle og karismatiske. Det virker som man må se på den autoriteten krenkeren hadde med enda en form for autoritetsforståelse som ikke Weber har funnet plass til i sin modell. Som Førsvoll har vært inne på så er relasjonen i et sjelesørgerisk forhold veldig spesielt og det er noe eget for det kristne fellesskapet. Det er muligens der skillet mellom en teologisk og en sosiologisk forståelse av hva fellesskapet er kommer frem. Den makten som en sjelesørger har i forhold til en konfident er veldig spesiell i kristne fellesskap. Grunnen til det er at kristen sjelesorg ikke handler om to personer. Det er ikke lenger en relasjon med to parter, det er en relasjon med tre parter fordi også Gud er med i relasjonen.

14.2 Maktubalansens konsekvenser

Utgangspunktet for en kristen sjelesorgsamtale er at det skjer i en kristen kontekst. Hvis ikke det gjør det blir det bare en samtale, enten den er terapeutisk eller i mer uformelle former. *Sjelesorgen sees på som en del av kirkens helhetlige tjeneste. Den springer ut av troen på den*

---

⁸³ Førsvoll 2003:181

*treenige Gud og på Guds kjærlighet og interesse for det enkelte menneske.*⁸⁴ Sånn ser man at Gud også er en del av den relasjonen som oppstår mellom sjelesørgeren og konfidenten. Det er ikke en samtale eller en relasjon som står like fritt som alle andre samtaler og relasjoner man har. Den har et spesielt formål og er i en spesiell kontekst. Dette er ikke noe man nødvendigvis setter ord på når man begynner sin relasjon, men det er noe som er underliggende for det å skulle gå i sjelesorg. Derfor er de forventningene som ligger i det å gå inn i en sjelesorgrelasjon helt spesielle. Noen vil kanskje sette spørsmålstegn ved om noen av kvinnene tenkte så nøye igjennom den relasjonen de gikk inn i med krenkere sin at de ville karakterisere det som sjelesorg. Det er nok ikke sikkert, men det er heller ikke relevant i denne sammenhengen. Flere av kvinnene setter ord på at de tenkte at krenkeren kunne være god å snakke med fordi de hadde hørt at andre hadde hatt glede av å snakke med han. Dette er noe som predikantene selv var veldig klar over, fordi den posisjonen og statusen de hadde ledet dem til samtale med mange mennesker og det er nærliggende å tro at de hadde andre mennesker som gikk i sjelesorg hos dem. Under forrige punkt kom det frem flere sider ved sjelesorgen som viser nettopp hvilken posisjon sjelesørgeren har. Posisjonen er sterk før selve samtalen noen gang er innledet og den blir ikke mindre etterpå. Det er en maktubalanse som i de aller fleste tilfeller ikke er uttalt i relasjonen, men som like fullt er der. Konsekvensene av denne maktubalansen kan bli mange og alvorlige.

Det er lett å demonisere en som begår seksuelle krenkelser og man kan se ut fra kvinnes historier at noen av krenkelsene er av grov art. Det er likevel interessant å se på hvordan denne uuttalte maktubalansen kan få predikantene til å tro at de selv ikke har en krenkerrolle i det som skjer. Jeg har tidligere skrevet om hensikten bak en krenkelse og om en vond hensikt trenger å være tilstede i alle former for negativ maktutøvelse.⁸⁵ Når ingen har fortalt deg eller du selv ikke har forstått den maktposisjonen du har i en relasjon er det mye lettere å utnytte situasjonen. Man kan til og med oppleve at uvitenheten kan være en form for unnskyldning for at det kunne gå så langt som det gikk. *Den sjelesørgeren som ikke*

---

⁸⁴ Okkenhaug 2006:14

⁸⁵ Se pkt 9 Maktbegrepet

*er seg bevisst sin makt i møte med sine konfidenter er en "farlig" sjelesørger. Han/hun kan nemlig stå i gare for å misbruke sin makt og posisjon uten selv å merke det.*⁸⁶ I flere av kvinnenes historier ser man hvordan krenkerne gir kvinnene inntrykk av en gjensidig relasjon, og det kan tenkes at dette er noe de selv i mange tilfeller tror på. Dette er ikke for å ta fra predikantene ansvaret for det som skjedde, men for å vise hvordan forståelsen av makt kan være med på å gjøre at situasjonen blir vanskeligere å forholde seg til. Samtidig kan man argumentere med at predikantene uavhengig av sin uvitenhet om maktubalanse likevel gjorde noe som var feil i forhold til deres tro og virke. Med det i bakhodet kan det være trolig at det ikke ville gjort noen stor forskjell om de hadde uttalt makten eller ikke. For kvinnene kan det derimot tenkes at dette ville kunne gjøre en forskjell. Maktubalansen i forholdet til predikanten var noe de heller ikke var klar over og hvis dette var noe som ble kommunisert i den sammenhengen der de var, så kanskje utfallet kunne ha blitt annerledes. Dette er umulig å si noe klart svart på i den ene eller andre retningen, men det man er klar over kan man i hvert fall prøve å gjøre noe med. Det man ikke snakker om er lettere å overse.

15 Oppsummering og refleksjon

I arbeidet med denne avhandlingen har jeg vært interessert i å finne ut hvordan forståelsen av makt bidrar til å gjøre kristne fellesskap sårbare for seksuelle krenkelser. Dette er et utfordrende område av det kristne fellesskapet. Det å sette fokus på noe som kan være problematisk, som likevel rører ved de beste sidene ved kristne fellesskap.

Analysen av kvinnenes historier viste fellesstrekk ved deres opplevelse av å bli krenket av en predikant og i drøftingen har jeg prøvd å se på hvordan disse fellestrekke kan være sårbarhetsfaktorer i det kristne fellesskapet. Det som er vanskelig med en slik problemstilling er at de sårbarhetsfaktorene er mye av grunnene til at mange trives så godt i et kristent fellesskap. Opplevelsen av at andre vil deg godt, et miljø preget av tillit og der man blir sett

---

⁸⁶ Førsvoll 2003:181

med også de tunge tingene i livet. Det har vært spesielt interessant å se hvordan maktaspektet kommer så tydelig frem kvinnenes historier og se hva det faktisk gjør med oppegående, voksne kvinner som har sin tilhørighet i det kristne fellesskapet. Når man skjønner hvordan disse kvinnene har blitt utsatt for en grov maktkrenkelse, skjønner man litt mer av hvilke sterke krefter som er i sving.

Sårbarhetsfaktorene som jeg har trukket frem i min drøfting går på hele måten det kristne fellesskapet fungerer sammen på, både som enkeltindivider og som system. Det kristne fellesskapet i seg selv har en måte å forholde seg til hverandre innad på, som er preget av tanken om at kristne skal dele sine liv på alle områder. Dette betyr at fellesskapet skal være et sted der man skal bli møtt på sin behov og samtidig gi av seg selv til andre. Man knytter seg til hverandre og spesielt til de lederne som er sentrale i fellesskapet. Disse lederne får en helt spesiell rolle i kristne fellesskap og det er fordi de har det åndelige ansvaret og er et åndelig forbilde for mange mennesker, samtidig som ledere i slike sammenhenger ofte er karismatiske og har en evne til å kommunisere godt med andre. Gjennom det som blir forkynt og det som er gjeldende normer i et fellesskap får lederne mye makt i forholdet til de andre i fellesskapet. I den sammenheng har det kommet frem at seksuelle krenkelser har mange likhetstrekk som incest. Forholdet mellom kristne og forholdet mellom en kristen tillitsperson og en som blir utsatt for seksuelle krenkelser av en slik person, har mange av de samme sidene ved seg med incest. Det sier noe om hvilken makt og sårbarhet som ligger i disse relasjonene. I kristne fellesskap har man også forkynnelsen og ideologien som har stor betydning. Spesielt forkynnelsen om synd, skyld og tilgivelse blir spesielt viktig når man snakker om seksuelle krenkelser. En uklar eller feilaktig tolkning av dette kan være med på gjøre en krenkelse mye verre og mer langvarig enn hvis de utsatte hadde et godt bilde av ansvarsfordeling, synd og tilgivelse. For kvinnene i min oppgave ble det klart krenkelsen tok mye lenger tid å bearbeide enn den hadde trengt å gjøre på grunn av at de ikke klarte eller fikk hjelp til å plassere ansvaret for det som hadde skjedd på krenker. Sjelesorgen ble også inngangsporten for krenkerne inn i de fleste av kvinnene sine liv. Sjelesorgen, som skal være et godt redskap og et gode for å få hjelp til å rydde i egne tanker og trosliv, ble brukt som en måte å komme nærmere kvinnene og ble en vei inn til deres mest sårbare sider.

Det er på mange måter lett å bli desillusjonert i arbeidet med en slik problemstilling. De sidene ved det kristne fellesskapet som kristne legger frem som gode og som man ikke finner på samme måte andre steder, blir kynisk brukt som middel av enkelte til å få tilfredsstilt sine egne behov. Det kan virke vanskelig å se hvordan dette skal kunne fungere uten at man avviker de ordningene som finnes. Likevel er det viktig å se hvordan disse krenkerne går frem. Den makten som ligger i lederskap, strukturer, forkynnelse og i møte med mennesker er så bra når den blir brukt på en positiv måte og når man er klar over hvilken makt man faktisk er i besittelse av. Faren oppstår når man ikke vil eller ikke klarer å se hvilken posisjon man selv sitter i. Makten man har kan man bruke til det gode gjennom å gi den til de som føler seg maktesløse og sårbare. Det er akkurat slike mennesker man kan oppleve å møte som leder og derfor er det så viktig at man ikke underkommuniserer makten, men snakker om hvordan denne makten kan bli til et gode. Gjennom de sårbarhetsfaktorene som jeg har drøftet kan man kommunisere til ledere, frivillige og resten av fellesskapet hvilke maktelementer som preger fellesskapet og samtidig hvordan man kan bruke dem til det gode.

Kristne ledere har mye makt og alt for mange har ikke et realistisk bilde av hvordan de påvirker andre rundt seg. Som kristen, ung kvinne er det ikke vanskelig å kjenne seg igjen i de følelsene av beundring som kvinnene i min analyse uttaler for sine krenkere. Men jeg tror at den uvitenheten både kvinnen og predikantene satt med i forhold til maktperspektivet var med på å gjøre det mulig at krenkelsen kunne skje. Ansvarer ligger på ingen måte hos noen andre enn krenker, og det er viktig å understreke gang på gang. Samtidig er det viktig å se hvordan kunnskap om makt og relasjoner kunne vært med på å gjøre situasjonen mye enklere for kvinnene når de befant seg i en vanskelig situasjon. Det blir derfor ikke nødvendigvis snakk om å fjerne makten og flate ut alle strukturer. Makt vil alltid være en dimensjon der det er relasjoner mellom mennesker, men måten man utøver makten på og måten makt blir kommunisert kan gjøre en stor forskjell når man opplever at noen vil utnytte den posisjonen de har blitt gitt.

Kilder

- Brørup, Hauge og Thomsen (redaktører) *Psykologiboken* 1994 Oslo:Universitetsforlaget
- Confessio Augustana, Den norske Kirkes bekjennesskrifter
- Engelstad, Fredrik (red.) *Om makt – teori og kritikk* 1999 Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Ericson, Benedikte *Tilgivelsens prosess og nådens paradoks* Skriftserien Koinonia Nr.4/2003 Institutt for Sjelsorg – Modum Bad
- Fortune, Marie F. *Is nothing sacred?* 1999 Cleveland Ohio: United Church Press
- Førsvoll, Reimunn *Fra synd, fra sorg, fra fare – seksuelle overgrep i kirke og samfunn* 2003 Oslo:Verbum
- Hegstad, Harald *Den virkelige kirke – bidrag til ekklesiologien* 2009 Trondheim: KIFO
- Hougsnæs, Marit H. "Legitimitet som leder i kirken" en artikkel i *Ledelse i Kirken – en artikkelsamling* av Askeland, Grimstad, Hougsnæs og Lande 2003 Oslo:Kirkens arbeidsgiverorganisasjon
- Henriksen, Jan-Olav *Imago Dei – Den teologiske konstruksjonen av menneskets identitet* 2003 Oslo: Gyldendal Akademiske
- Kleiven, Tormod *"Det du har gjort mot en av mine minste": den kristne forsamlingen og seksuelle overgrep* Hovedoppgave – Universitetet i Oslo 2001
- Kleiven, Tormod *Intimitetsgrenser og tillitsmakt* Avhandling (ph.d.) Oslo: Det teologiske menighetsfakultet 2008
- Kleiven, Tormod *Når den utsatte blir usynlig* 2004 Oslo: Luther Forlag
- Lundgren, Eva *I Herrens vold* 1985 Oslo: Cappelens Forlag
- Okkenhaug, Berit *Når jeg ser ditt ansikt* 2.opplag 2006 Oslo: Verbum
- Poling, James Newton *The Abuse of power – a theological problem* 1991 Abingdon Press
- Repstad, Pål *Dype, stille, sterke, milde – religiøs makt i dagens Norge* 2002 Oslo: Gyldendal
- Repstad, Pål *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag* 2007 Oslo: Universitetsforlaget
- Silverman, David (red.) *Qualitative research – theory, method and practice* 2008 London SAGE Publications Ltd.
- Skartveit, Gro *Ulvar i lammeflokken – om predikantar, makt og overgrep mot kvinner* 1997 Oslo: Forum Aschehoug

- Strand, Torodd *Ledelse, organisasjon og kultur* 2.utgave 2007 Oslo:Fagbokforlaget
- Thagaard, Tove *Systematikk og innlevelse – en innføring i kvalitativ metode* 3. Utgave 2009 Oslo:Fagbokforlaget

Nettsider:

- Bibelen NT05 på nett: <http://www.bibel.no/Hovedmeny/> (oppsøkt 10.05.10)